

А. С. ПУШКИН

ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН

т. Л. Чичев

АЛЕКСАНДЪР ПУШКИН
ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН
РОМАН В СТИХОВЕ

Превод: Николай Хрелков

chitanka.info

Pétri de vanité il avait encore plus de cette espèce d'orgueil qui fait avouer avec la même indifférence les bonnes comme les mauvaises actions, suite d'un sentiment de supériorité, peut-être imaginaire.

Tiré d'une lettre particulière^[1]

Не гордите ще забавлявам:
аз дружбата ценя и днес, —
бих искал тук да ти представя
залог за по-достойна чест;
залог за чиста и прекрасна
душа, изпълнена с мечта, —
поезия кипяща, ясна
и устрем горд на мисълта;
да бъде — и с ръка пристрастна
вземи главите пъстри ти,
тук смешни, а пък там печални,
простонародни, идеални,
плод на игри и на мечти;
плод на кошмари, вдъхновения,
на ранни и на късни дни, —
на разум — с хладни наблюдения
и на сърце — с горчивини.

ПЪРВА ГЛАВА

*И жить торопится,
И чувствовать спешит.*

К. Вяземский

1.

„Човек на навици най-честни,
щом легна вуйчо ми сломен,
към почит ме застави лесно,
но като с план добре скроен.
Това за други е поука...
Ала каква противна скука —
да бдиш без отдих над болник
и не починеш нито миг!
Какво безпримерно коварство:
с ръце да вдигаш полутруп,
да го завиваш с израз глуп
и в подла скръб poiш с лекарство,
и шепнеш тихо с яд несмел:
«Кога ли дявол би те взел!»“

2.

Тъй в прах покритият обесник,
в колата мислеше злорад,
на Зевс по волята небесна
наследник на имот богат.
Вий, на Людмила и Руслана
поклонници — без увод, сам —
хероят светъл на романа

3

смирено препоръчвам вам.
Онегин, славен мой приятел,
на бреговете невски син;
от там и вие сте самин,
или пък само там мечтахте!
Там не живея вече аз:
вреди ми северният мраз.^[2]

3.

Служил отлично, благородно,
баща му с грижи не живе!
Три бала дава всекигодно —
и хлътна в тежки дългове.
Съдбата пазеше Евгений:
над него бдя madame безсменно,
на смяна пък monsieur дойде.
Бе мило той, но зло дете.
Monsieur l'Abbé, превит французин,
с наука своя ученик
не отегчаваше ни миг;
моралът беше тук ненужен;
за палавостите едва
поклащаше без страст глава.

4.

Когато младостта метежна
над нашия херой любим
дойде с надежди, скърби нежни,
monsieur изчезна като дим.
Онегин вече бе свободен,
остриган по последни мода —
цял dandy^[3] в лондонски костюм,
в живота влезе той със шум.
Говори, пише френски чудно
и изяснява се, разбран,
танцува леко всеки танц

и се покланя непринудно.
Какво? Светът бе предрешил,
че той е умен, че е мил.

5.

Тук всички учим малко-много,
отгугт-оттам, не зная как:
та с възпитание, слава Богу,
се блясва лесно в тоя мрак.
Онегин, мислеха тъй много
(съдии опитни и строги),
бе учен момък, но педант.
Той имаше щастлив талант:
до разговора без усилие
да се докосне леко, с такт,
и с вид на учен, запознат,
мълчеше, дето е безсилен,
разсмял с нечакан произвол
заслушания нежен пол.

6.

Латински днес не е на мода —
ала дано не съм неправ,
той можеше, но не свободно
да схване някой епиграф;
да поспори за Ювенала,
в писмото си да тури vale^[4]
и помнеше едва-едва
и из Виргилий две слова.
Не ринеше се на живота
в хронологическия прах,
и от бита му беше в страх.
Но всички стари анекдоти,
от Ромула до наши дни,
той в паметта си съхрани.

7.

Висока страст го не огрея:
звукът си като звук кънти —
и нивга ямба от хорей
не можеше да различи.
Руга Хомера, Теокрита,
четеше той Адама Смиа
и бе дълбок економист —
т.е. кореше в стил цветист:
как богатее днес държава,
от що живее и защо
не й е нужно ней злато,
щом прост продукт обилно дава.
Баща му, смаян, изумен,
продаваше от ден на ден.

8.

И много знаеше Евгений,
но нямам време вече аз.
В едно, обаче, беше гений —
науките са тук без власт.
Остана му това от детство —
и труд, и радост, и наследство,
да чезне с него ден из ден,
в безделност скръбна заплепен:
науката за страсти нежни,
Незон която бе възпял,
за да завърши своя дял
с блестящия си век метежен,
изгнан, съвсем забравен май,
сред тихия Молдавски край.

9.

.....
.....
.....

10.

Как рано той залицемери,
ту обнадѐжден, ту ревнив;
ту уверяващ, ту безверен,
ту мрачен, ту пък саможив,
и горд надменно и послушен,
внимателен и равнодушен!
Как беше нежно мълчалив
и пламенно-красноречив;
в сърдечните писма небрежен:
един въздъх и зов един,
забравил себе, сам-самин;
как погледът му беше нежен,
наивен, дързък и в лъжа
появга бляскаше сълза.

11.

И винаги бе нов и в ново.
Играеше с невинността:
ту плашеше със скръб готова,
ту забавляваше с лъстта;
и в сгоден миг умело, твърдо
разбива всеки предразсъдък
със своя остър ум и власт,
очакващ ласка с тъмна страст.
Той можеше да предусеща
в сърцето трепетния зов,
да следва своята любов —
и да изисква тайна среща —
и на саме, в уречен срок,
й дава първия урок.

12.

Сърцата рано затревожи
на младите кокетки той —
съперниците си нищожни
унищожаваше без бой.

Как можеше той да злослови!
Какви не мрежи им простре!
Но, о блажени триж мъже,
кой с него близко не дружè?
Ласка го и съпруг лукаво,
на Фоблас древен ученик,
и мнителен, ревнив старик
с рога огромно-величави;
доволен, винаги зает
с жена си, с обеда проклет.

13. 14.

.....
.....
.....

15.

Понявга, още на кревата —
писма, запйски се редят...
Какво? Покани? — Неприятно,
от три места го днес зоват.
Тук детски ден, там бал пък става,
проклетникът какво да прави?
Отде да почне той и как?
Ех, все ще смогне някак пак.
И в утринна премяна, модна,
нахлупил хубав боливар,^[5]
върви сред шумен булевард
и се разсейва там свободно,
додето бодрят брегет^[6]
със звън го сепне за обед.

16.

Звъни шейна; привечерява,
и нервен сочи той с ръка,
а снежен вятър посребрява

висока боброва яка.
Отива към Talon^[7] той, верен,
защото чака там Каверин,
и влиза: тапите летят,
комети винени блестят,
И „roast-beef“-ът — червеновинен —
и трюфлите завиват свят,
от френска кухня, дивен цвят,
и страсбургски пирог невинен,
сред сирене — лимбургска страст,
и светлозлатен ананас.

17.

И още чаши, още, още
заливат тлъстия котлет...
Брегетът бие: вече нощ е,
таз нощ ще има нов балет.
В театра зъл законодател,
непостоянен обожател —
в актриси много за пленен,
кулисен гражданин, почтен,
лети Онегин към театра,
де всеки зрител от душа
там аплодира entrechat^[8] —
освирква Федра, Клеопатра,
Мойна вика след това —
да чуе няколко слова.

18.

Вълшебен край, там де отдавна —
на сатирата властелин —
блестя Фонвизин, бурно, славно,
и отзивчивият Княжнин;
там Озеров неволен данък
на родния възторг и рани
със Семенов бе споделил;

Катенин там бе възкресил
Корнеля — гения забравен;
Шаковски — остър — там и той
шумя с комедии шумен рой.
Дидло бе там венчан със слава:
летяха без горчивини
там младите ми ясни дни.

19.

Богини мои! Де сте? Де сте?
Дочувате ли моя глас,
или сега на ваше место
са други вече там, след вас?
Ще чуя ли отново хора
и ще ли видя Терпсихора
с оная някогашна страст?
Или ще гледам всуе аз
на сцената лица незнайни;
и устремил в незнаен свет
разочаровано лорнет,
и с отегчение потайно
ще се прозявам, сит от скръб,
и възкресявам спомен скъп?

20.

Театърът е пълен: блясък;
в креслата се шуми, шепти,
в галерията екне плясък,
завесата едва трепти.
Блестяща и полувъздушна —
на трепетния лък послушна
под притъмнелия покой:
Истомина^[9] — сред нимфи рой!
Едина крак докосва пода,
а бавно другия върти,
и изведнъж... лети, лети,

като въздушен пух свободна;
ту свие стан, ту литне пак
и пак удари крак о крак.

21.

И всички пляскат. Той минава
между кресла, нозе; зает
с лорнета двоен, пак отправен
в познатия му дамски свет,
и с поглед ледено надменен
обгръща той лица, премени,
прикрил досадата едвам;
покланя се насам-натам
и гледа светналата сцена.
С досада в поглед замъглен,
глава извърща изморен
и шепне: „Време е за смена:
балетите обичах уж,
но и Дидло^[10] ми стана чужд“.

22.

И още сцената е шумна:
амури, дяволи летят,
лакеи мирно, тихо клюмат
и въвн пред входовете спят;
не са престанали да тропат,
да ръкопляскат кашлят, хлопат —
и вътре, въвн, по всеки кът
фенери светещи блестят,
конете от студа играят
и до димящи огньовè
колари топлят членовè —
и господарите ругаят,
а нашият херой е въвн:
отива към дома за сън.

23.

Ще дам ли аз в картина вярна
самотния му кабинет,
где нашият херой модерен
с капризни моди бе зает?
Това, което беше в Лондон
най-деликатно и най-модно
и по морето, тук при нас
дошло срещу дърва и мас;
и всичко, що Париж направи
за своята търговска цел;
от всичко беше тук донел,
от всичко беше тук доставил
и турил в своя кабинет
младежът-философ по ред.

24.

Лули с янтар от Цариграда,
фаянс и бронз и скъп метал —
и най-прекрасната му радост:
парфюм в блестящ и скъп кристал;
пилички, гребенчета дивни
и прави ножици, и криви —
и четки трийсет, може би,
и зарад нокти и зъби.
Русо не схвана (в скоби вече),
как тъй пред него, важен, Грим
чисти ноктите несмутим,
с идиотично красноречие... [11]
Уж бе за всякакви права,
ала не схвана той това.

25.

Бъди човек съвсем безспорен;
но ноктите поставяй в ред:
с века си никой се не бори,
над нас обичай бди проклет.

И втор Каверин, наш Евгений
трепереше от людски мнения.
Той в облеклото бе педант
или, тъй както казват, фронт.
Пред огледалото трепери
и се приглася по цял ден,
и вечер тръгва той стъкмен,
подобно ветрена Венера,
облякла мъжки скъп костюм,
сред празно-уличния шум.

26.

На тоалет последна мода
привличам погледа ви аз.
Би трябвало (сега е сгода)
добре да го предам пред вас;
разбира се, това е смело,
ала това са мойте цели.
Но панталон, жилетка, фрак
са чужди думи. Ето как
изпъстрям много с чужди речи
и тъй нескопосния стих —
и ето за какво реших
с чуждици да не дразня вече.
Пък нявга уж прелистях с жар
Академичния словарь.

27.

Но да се върнем на предмета
и да побързаме на бал,
където в лъскава карета
лети Онегин, закъснял.
Мълчат помръкналите къщи
сред булеварда в сън, намръщен,
каретните фенери там
изливат светещия плам

в дъги по улицата снежна;
и цял сред блясъци, богат,
блести прекрасен, горд палат;
и по стъклата сенки нежни
летят натам, летят насам —
жени, мъже се движат там.

28.

И ето мярна се пред входа,
като стрела той прекоси —
лети по стълбата свободно,
поправящ с дланите коси.
И влиза в залата просторна,
където с музиката морна
тълпи от двойки се въртят
и шум, и погледи горят.
Звънят военните оструги^[12]
и женски се нозе влекат,
очи горящи ги следят
и не съзират нищо друго.
И звучен шум от танца див
заглушва шепота ревнив.

29.

През дните ми на рой желания
аз бях от балове пиян:
прекрасно място за признания
и връчване писма при танц.
На вас, съпрузи и съпруги,
предлагам своите услуги —
вникнете в моите слова,
предупреждавам ви с това;
бъдете, майки, вие строги,
следете тоя свят проклет
с неуморимия лорнет,
да не кълнете после Бога.

Ах, пиша, за да се теша:
отдавна вече не греша.

30.

Уви, по разните забави
аз много дни съм пропилял!
Но да не бяха тия нрави,
и днес бих ходил пак на бал.
Обичам шеметната младост,
и теснота от шум и радост,
и моди в ярка светлина,
и женските нозе — но на,
до днес не е Русия дала
три двойки хубави нозе.
Ах, пак ме моят блян обзе —
по две крачета!... Пак печален
аз слушам звучния им шум,
дори на сън, с тревожен ум.

31.

Кога, в какво пустинно място
пред тебе ще изчезне тя?
Нозе божествени, къде сте
сега сред пролетни цветя?
Откърмени с далечна нежност,
в печалните пространства снежни
следите ви се скриха в сняг:
за вас ковьорът беше мек
и лекото му шумоление...
Отдавна ли забравях аз
и лаврите в метежна страст,
и бащин край, и заточение?
Изчезна всичко навсягда
тъй, както вашата следа!

32.

Дианината гръд и Флора —
владяят над живота мой!
Ала кракът на Терпсихора
е вече нещо друго той.
Пророчат две нозе наслада
и с неоценната награда
влекат в условна красота
те своеволната мечта.
Ах, как го любя аз, Елвина,
под масата с покривка чиста,
и напролет по хълм тревисти;
а в студ край топлата камина,
над огледалния паркет —
и до брега на вис подет.

33.

Еднаж, пред буря — как завиждах
дори и на вълните аз —
следях как бурно те прииждат
и мрат в нозете й без глас!
Как исках аз, вълна в морето,
да я целуна по нозете!
Не, никога в такъв копнеж
не съм желал с кипящ стремеж
с мъчителен младежки огън
Армида с младата уста,
с ланити — трепетна тревога,
и розовата красота!
Не, никога не съм бил аз
изгарян от подобна страст.

34.

И помня друго, друго време —
сред скътаните си мечти:
в една ръка държа аз стреме,
а в другата ми — крак трепти.

Ах, пак кипи въображение
и спомените възродени
в сърцето морно пращат зов
и пак ме грабваш ти, любов...
Но стига съм нозе надменни
с бърлива лира славил аз, —
не заслужават те ни страст,
ни песента ми вдъхновена:
слова и поглед, що горят
като нозете, зло таят.

35.

Но де е той? Къде се дяна?
Върви след бала, олюлян.
А Петербург от сън е станал
при сутрешния барабан.
Летят търговци, разносвачи,
към центъра кола се влачат,^[13]
жена със стомна там лети
и смръзналият сняг скрипти.
Пробужда се шумът приятен,
капащи хлопат, дим ранил
на синкав стълб се е извил;
хлебарят, немец акуратен,
и с книжна шапка, в пек и мраз,
отваря своето „васисдас“.

36.

Но той от бала уморен е,
обърнал утрото на нощ;
и спи дълбоко и блажено —
синът на леност и разкош.
Към обед става той отново
и програмата е готова:
еднообразна пъстра смес,
каквото вчера и нощес.

Щастлив ли беше в ранна младост
и в своите цветущи дни —
завоевател на жени
сред непрестанните наслади?
И току-тъй ли затова
той буйстваше при пиршества?

37.

Не, рано чувствата умряха,
досади тоя светски шум,
красавиците кратко бяха
предмет на мисъл в морен ум:
пресити се с измени лихи,
другари с дружби умориха.
Потънал дял в скръбта, самин,
не весели beef-steaks и млин
и скъпото шампанско вино,
да сипе остър рой слова,
когато го боли глава.
Разпаленият наш немирник
разлюби, от скръбта обзет,
и бой със сабя, с пистолет.

38.

Недъгът с тайната причина,
отдавна имащ скрита власт,
подобно на английски сплин е,
хандра — на кратко казван в нас
го завладя полека-лека;
да се убие, — не, човека
не би попробвал туй дори —
но той към всичко се смири.
И — Чайлд Харолд със скръб огромна —
той пак сред всеки е салон,
но ни сплетни, но ни бостон,^[14]
ни поглед, ни въздъх нескромен,

докосват мрачния покой —
и нищо не долавя той.

39. 40. 41.

.....
.....
.....

42.

Най-първо тебе той напуска,
капризен, отегчен бомонд:^[15]
как е досаден и изкуствен
и как противен твоя тон!
Макар че могат някои дами
да възкликават за Бентама,^[16]
но всичко, всичкото това
са само глупави слова.
А пък са уж така безгрешни
и тъй величествени те —
като че светост в тях расте.
Тъй предпазливи и тъй вещи,
тъй непристъпни и — така:
с вида си раждат те тъга.

43.

И вас, прекрасни и кокетни
жени на властна суета,
лятящи с бляскави карети
из улиците през нощта,
напусна мълком, без да страда.
Презря той всякакви наслади
и в къщи се затвори сам.
Той искаше да пише там,
но тоя труд му бе досаден,
и пусна чистото перо,
ни лошо писал, ни добро,

и в „гилдията“^[17] не попадна;
но тук мълча аз примирен,
защото съм на нея член.

44.

И пак, предаден на безделие,
терзан от куха пустота,
постави си той други цели:
да упознае мъдростта.
Чете, мълчи и не говори,
попива всичко без умора:
лъжа, досада — пъстра смес —
тук съвест няма, там пък чест,
над всичкото тежат вериги;
на мухъл лъха старостта,
а пък на старост — новостта.
И върху книжния си рафт
той метна траурен чаршаф.

45.

Напуснал всяка светска врява,
захвърлил всички суети,
сдружих се с него аз тогава.
Обичах светлите черти
на непринудена преданност,
неподражаемата странност
в ума му рязък и студен.
Той мрачен, аз пък оскърбен,
над нас бе сянка метнал облак —
вражда висеше върху нас.
Умряла беше всяка страст,
очакваше и двама злоба:
съдбата с ледения студ
над утринта ни лъхна смут.

46.

Но, който мисли, той не може
в сърцето да не съхрани
вражда към людете; тревожен
ще гледа в невъзвратни дни.
Над него чар не ще се вие
и спомените като змии,
ще жилият през живот немил.
Но тъй бе трижди той по-мил,
когато в разговори влизах.
Езикът му отпърво цял
бе чужд и твърд като метал,
но после как ми стана близък!
Той в остротите бе суров,
суров бе, за шеги готов.

47.

Как често, в лято тиховейно,
когато трепкаха звезди
от нощното небе над Нева
и в огледалните води
не се оглеждаше Диана,^[18]
и двама спомняхме романа
на миналата ни любов.
Чувствителен и с порив нов,
с дъха на нощи тихозвънни
отпивахме там нов възторг,
като в гора подир затвор
заточеник изнесен, сънен.
Тъй виждахме, макар в мечта,
началото на младостта.

48.

С душа от скърби поломена,
опрян на хладния гранит,
стоеше вгледан, блед Евгений,
като унесен, блед пиит.^[19]

И всичко тихо; нощна стража
в нощта далече се обажда;
и тропот на коне едва
изчезва тихо след това.
И само лодка тихо плава
върху задрямали води —
и пленното сърце следи
далече песен старославна.
Но триж по-скъп, но триж по-тих
би бил Торкватовият^[20] стих.

49.

Адриатически талази,
о, Брента! Ще ви видя аз —
за вдъхновение запазен,
ще чуя чистия ви глас!
Гласът, свещен за Аполона —
чрез лирата на Албиона
и скъп ми е, и близък глас.
Ноще, Италио златна, аз
ще пия радост в теб на воля;
с венецианка — сън желан —
ту шепнещ призрак, ту смълчан,
ще плувам в призрачна гондола.
И ще ѝ сричам там с уста
езика тих на любовта.

50.

Ти, ден, свободен, ще ли дойдеш?
Зова и слушам: тишина!
И по брега все бдя и бродя
и моля белите платна.
През бурите и през вълните,
като вълната запокитен,
ще полетя ли с волен бяг —
напуснал тоя леден бряг

на тая вечно зла стихия?
И там с люлеец платноход,
под моя южен небосвод,
да спомням мрачната Русия —
де любих, страдах и без глас
сърцето си погребях аз.

51.

И той ведно готов бе с мене
да види чуждите страни,
ала съдбата бе студена —
и ни почти разедини.
А тук баща му се помина
и пред Евгений, в скръб застинал,
дойдоха займодавци — рой.
Но мразеше в живота той
съдилища и разпри груби:
доволен с тихия живот,
им даде всичкия имот —
видял, че нищо тук не губи,
или отрано предузнал
богатия си вуйчов дял.

52.

Но дълго той не бе свободен:
дойде писмо и го смути,
че вуйчо му, на смъртен одър,
го вика, за да се прости.
Прочел печалното известие,
в колата пощенска се смести
и тръгна със прозявка, блед,
изцяло с мисли зли обзет,
владения че грабва стари —
от лицемерие терзан —
(тук почва нашият роман).
Но вуйчо си той там завари

потънал в свещи, дим, тъма,
готов за хладната земя.

53.

Намери двора шумен, буден
и вредом всички се тълпят...
Дошли далечни, близки люде
за сетен път да се простят.
Зариха хладните му кости —
и после попове и гости
поеха в пътя си, като
че са били на бог-знай що.
И ето днес е селски жител:
с гори, завода и води —
това, що мразеше преди,
сега му стана той крепител.
Очите радостно горят:
да, той напусна оня път.

54.

Два дена бяха нови, славни,
в покоя на самотността —
в здраченохладните дъбрави,
на ручеи при песента;
но после — храстите, полето
не му тревожеха сърцето;
след туй — към всичко охладня.
А после ясно той видя:
досадата — противна, бледна —
макар че нямаше дворци,
ни стихове, ни подлеци;
пак мрачна скръб го запреследва
и тук, сред тая тишина,
ревнива сякаш че жена.

55.

Аз бях роден за радост мирна,
за тих живот, за равен звън,
там по звучи съзвучна лира,
по-жив е творческия сън.
Над езерото там пустинно
вървя в безделие невинно
и с far niente — мой закон.
Под сутринния небосклон
се дигам в празност и безгрижие,
чета аз малко, много спя,
хвърката слава не ловя.
Тъй в миналото свое виждам,
безгрижността как осени
най-ясните ми млади дни.

56.

Цветя, любов, гори, безгрижност,
поля! Как аз съм възхитен.
Тук разликата с радост виждам
между Онегина и мен.
За да не може зъл читател
или пък някакъв издател,
обмислил остри клевети,
сравняващ моите черти,
да се нахвърли с яд безбожен,
че аз рисувам свой портрет
подобно Байрон — горд поет!
Като че ли е невъзможно,
освен за себе си аз тук
да пиша и за някой друг.

57.

Тук в скоби: всичките поети
обичат любовта в мечта.
Аз съм сънувал рой предмети,
които в моята душа

са таен образ съхранили;
тях музата е оживила.
Така безгрижен съм възпял
с русалка — моя идеал —
и пленниците на Салгира.
Сега, другари, често аз
въпроси слушам между вас:
„По що сега въздиша лира?
В ревнивия момински рой,
коя с любов възпява той?

58.

Чий нежен поглед го унесе
и с ласка щедра обгори
замислената звучна песен?
Коя сега боготвори?“
Другари, никоя, ей Богу!
Безрадостната зла тревога
изпитах вече в любовта.
Блажен е, който съчета
през нея огнен стих, защото
бленът свещен е удвоен.
Той, след Петрарка, възвисен
върви без скърби сред живота
и славата го следва там; —
и аз любих, но глух и ням.

59.

Но музата дойде на смена —
и пред ума се проясни,
В съюз сме пак, и вдъхновена,
с рой звуци тя ме осени.
Творя, сърцето се вълнува
и през забрава не рисувам,
до незавършения стих
ни женски крак, ни профил лих.

Пожарът вече е затихнал,
аз пак скърбя, но без сълзи,
че бурята се разрази
и пак в душата ще утихне.
Тогаз роман ще се яви
от двадесет и пет глави.

60.

Аз съм обмислил вече плана,
хероя — как да назова.
И, както виждате, в романа
завършвам първата глава.
Прегледах всичко твърде строго —
противоречия има много,
но няма да поправам аз:
тук цензорите имат власт,
критиците — храна готова —
плодът на моите трудове.
Теб път към Нева те зове,
иди ти, моя рожбо нова,
и донеси ми слава ти:
шум, хули зли и клевети.

[1] Пропит от суетност, той при това обладаваше и този вид гордост, която го караше да си признава с еднакво безразличие както добрите така и лошите свои постъпки, последица от едно чувство за превъзходство, вероятно въображаемо. (Из едно писмо от лична кореспонденция) ↑

[2] ...вреди ми северният мраз... — ироничен намек за това, че авторът не по своя воля е напуснал бреговете на Нева, т.е. бил е пратен на заточение; творбата е писана в Бесарабия. ↑

[3] dandy — франт. ↑

[4] vale — сбогом (лат.) ↑

[5] шапка a la Bolivar — название на шапка с широка периферия, по подобие с латиноамериканската „сомбреро“; наречена „боливар“ по името на вождя на националните движения в Южна Америка, Симон

Боливар, с желанието да се подчертае не само модността на шапката, но и солидарност с революционните идеи на века. ↑

[6] breguet — джобен швейцарски часовник, издаващ сигнален звън; назован така по името на изобретателя му Abraham-Louis Breguet. ↑

[7] „Talon“ — популярен по времето на Пушкин петербургски ресторант; Talon е името на съдържателя на ресторанта. ↑

[8] entrechat — движение с отскок в балетния танц. ↑

[9] Истомина Авдотья Ильинична (1799 г. — 1848 г.): изявена танцьорка от епохата на Пушкин, ученичка и сподвижница на Дидло. ↑

[10] Балетите на Дидло са били изпълнени с живост на въображението и необикновена прелест; един от руските писатели-романтици намира в тях много повече поезия, отколкото в цялата френска литература. ↑

[11] „чисти ноктите несмутим“ — тук поетът напомня ироничната забележка в „Изповедите на Жан-Жак Русо“, според която Грим определя своя век — века на просветена Европа — като време, в което хората чистят ноктите си с особена четчица; буквален цитат: „Грим бе изпреварил своя век: сега в цяла просветена Европа чистят ноктите си с особена четчица.“ ↑

[12] оструг — кавалерийска шпора. ↑

[13] кола — както на много места из своите творби или преводи, така и тук, Николай Хрелков се придържа понякога към една диалектна особеност, характерна за Северозападна България (Хрелков е роден в Бяла Слатина): думата „кола“ е в множествено число („волски кола“) поради представата, че колата има четири колела. ↑

[14] бостон — популярна сред висшето общество игра на карти по времето на Пушкин. ↑

[15] бомонд — висшето общество. ↑

[16] Бентам е британски юрист от края на 18-ти и началото на 19-ти в., прокаравал идеята за „правова държава“. ↑

[17] „гилдията“ — „пишещото братство“. ↑

[18] Диана — луната. ↑

[19] пиит — старинен, а по-късно шеговит синоним на „поет“ в руския език; тук Пушкин напомня за куплет от творбата на Муравьёв, „Богине Невы“: за „възторжения пиит“, който прекарва безсънна нощ,

облегнат на гранитната преградка, виждайки наяве „благосклонната богиня“. ↑

[20] Торквато Тасо — италиански поет; поемата на Т. Тасо „Освобожденият Йерусалим“ е написана в октави (строфи от по осем стиха): била е толкова популярна, че много от октавите са били изпълнявани като народни песни от венецианските гондолиери. ↑

ВТОРА ГЛАВА

O rus!

Нор.^[1]

O русь!

1.

Селото, гдето той в досада
живееше, бе чуден кът;
там над невинните наслади
спокойни небеса блестят.
Домът, уединен и мирен,
е под заслона на баира,
върху брега; в далечността
пъстроят и цъфтят цветя,
гори и ниви вретенили
и по далечните бърда
села и пръснати стада.
И парк; и в сенките се скрили,
стаили дъх сред всеки кът,
замислени дриади бдят.

2.

Там беше замъкът построен,
тъй както замък се строи:
градеж солиден и спокоен,
и с вкус, що минало таи.
Високи стаи, всичко свети,

и гостна с хубави тапети,
портрети на отминал свят
и печки с пьстър, хубав цвят.
Сега това се е изтрило,
наистина не знам защо,
но вехто и да не е, то
едва ли ще му бъде мило:
той е с прозевките познат
и в най-блестящия палат.

3.

И в стаята се той посели,
где старият бе в гняв стоял
четирийсет години цели,
ту ловил мухите, ту спал.
Под — дъбов, безискусна мебел:
диван, два шкафа за потреби
и маса. Чистота, покой.
Разтвори шкафовете той —
стоеха там стъкла дузини:
за разхода тефтера стар,
сок ябълчен и календар
сред прах, от осмата година.
Старикът в труд се бил отдал,
та други книги не четял.

4.

Самин сред своите имоти,
за да не страда в скука, той
реши да претвори живота
и въведе съвремен строй;
и в тоя кът, мъдрец пустинен,
той робския ярем старинен
с нов начин на труда смени...
Видя и робът светли дни.
От своя ъгъл, свит, притихнал,

благоразумният съсед
видя опасност в тоя ред;
а друг лукаво се усмихна:
и всички те решиха в хор,
че е опасен фантазьор.

5.

Отпърво идваха при него,
но той от някой скрит заслон
обикновено ще избяга
с чевръстия си донски кон.
И от шума на кабролета
смутени гости ще се сетят,
за да си идат в къщи с яд
и се не върнат пак назад.
„Съседът наш е, Боже, чувай,
и фармозон и грубиян
и често, често е пиян:
ръцете дамски не целува
и отговаря с да и не;
да казваше да-да поне“.

6.

В селото си, по него време,
помещчик нов се появи,
забърка с планове големи
и той съседските глави.
По име бе Владимир Ленски,
с душа наивна, гьотингенска,
красив, и млад, и здрав, напет,
поклонник Кантов и поет.
Той из Германия, тъмна, строга,
донесе учения плод:
мечти за нов, щастлив живот —
дух пламенен и странен много,
с възторжни винаги слова

и с къдри черни на глава.

7.

От хладния разврат не беше
повехнал той в живот суров,
младежката душа гореше
с приятелство и със любов.
Той бе сърдечен и наивен,
надеждата му бе красива:
света сред блясък нов и шум
приемаше с младежки ум.
Тешеше той с мечтата сладка
съмняващото се сърце,
в живота бе прострял ръце
към мамещата го загадка;
пред нея, чакащ чудо, той
не наруши покоя свой.

8.

Той вярваше, с душата сродна
че трябва да се едини;
че тя сред мъки бди и броди
през безнадежно дълги дни!
Че близките му са готови
за него да лежат в окови,
и че подлец ли го клейми,
ще го накажат те сами;
че има люде на съдбата,
които в дружба със света
и с думи чисти на уста
ще ни разкрият чудесата
на бъдещето, — и без съд
света с блаженство ще дарят.

9.

И много ярост, жалби много,

към правда — чистата мечта,
към слава — сладката тревога
му завълнуваха кръвта.
Той с лира бе живял в живота:
и дето Шилер, дето Гьоте
живяха вдъхновени дни,
душата си възпламени
и на високото изкуство,
щастливец, той не лепна срам.
На песента си даде сам
високите прекрасни чувства
и в порив — девствена мечта
и сериозна простота.

10.

Сред пустошта Евгений беше
човекът, що го би ценил:
съседски празненства странеше
и с никого не бе дружил;
отбягваше беседи шумни
и приказки благоразумни
зарад роднинския живот,
за виното и своя род.
Разбира се, не беше с чувство
и с поетичен огън жив,
ни с остър усет — ум игрив,
ни пък с приятелско изкуство;
но женски разговор едва
би бил по-умен от това.

11.

Певец на любовта послушен,
гласът му беше ясен, чист,
като девойка — простодушен,
като луна — в небесна вис,
луна в небето безметежно,

богиня на въздишки нежни.
Той пееше за тъмна скръб
и всичко, що е спомен скъп
и отминава с крачки бързи;
и за далечната страна,
където в скръбна тишина
се ляха живите му сълзи;
и за увехналия цвят,
отронен рано в тоя свят.

12.

Богат и хубав беше Ленски,
от всичките добре приет:
той по обичая махленски
бе готвен всякъде за зет,
И за съседа полуруски
приготвяха с любов закуски
и с разговори по кальп
зарад ергенската му скръб
го канеха към самовара.
И Дуня им налива чай,
„Внимавай — шепнат, — Дуня, дай!“
А после донесат китара —
и запищи тя (Боже мой!):
„Ела сред златния покой!“^[2]

13.

Но тук бе той съвсем на ясно:
и в страх от брачния покой,
желаеше с Онегин страстно
познанство да завърже той.
Срещнаха се вълна и камък:
в поезия с проза, в лед и пламък
различие толкоз не личи.
Различността ги отегчи —
досадата ги поизмъчи;

но втори среща... после пак:
и после чак до късен мрак,
те бяха вече неразлъчни.
Тъй свестни люде — щат не щат —
от пуст живот ще се сдружат.

14.

Такава дружба где сте чули:
без предразсъдък, вече днес
тук всички смятаме за нули,
а себе — единици с чест;
и всички сме Наполеони,
а тез двукраки милиони
са ни оръдие за власт;
и чуждо всичко е за нас.
По-сносен беше тук Евгений,
макар че, людете познал,
се носеше към тях без жал,
но правило без изключение
тук няма: тайно от света
той уважаваше честта.

15.

Той слушаше с усмивка лека
разгорещения поет:
умът му с размислите крехки
и взор към висини подет
зарад Онегин бяха нови;
и каменното свое слово
задържаше той на уста
и мислеше: на младостта
през краткотрайното блаженство
ще дойде, краят и без мен.
Не, нека мине своя ден
с надеждата за съвършенство;
простен — младежкият пожар:

с младежки блян, с младежка жар!

16.

Те спореха — тъй, без умора —
за туй, което е било:
за племенните договори,
наука, истина и зло;
зарад заблудите вековни,
за гроба с тайните съдбовни;
съдба, живот, по своя път
се слагаха пред тях на съд.
Поетът с пламък, вдъхновено,
четеше стари стихове,
останали от векове,
и снизходително Евгений
ухо надал бе с интерес,
към неразбрания им текст.

17.

Потъваха в човешки страсти —
в дълбокия човешки грях...
Спасен от тежката им властност,
Онегин тръпнеше от тях,
с неволен тон на съжаление.
Блажен е, който сред вълнение
е бил сред тях и е спасен,
ала без тях е по-блажен
тоз, що е турял край с разлъка
и вбивал във враждата зъб.
Прозявал се с жена без скръб
и, чужд на ревност и на мъка,
той дядовския капитал
за нищо тук не е отдал.

18.

Когато вее сиво знаме

благоразумният покой,
с угасналия страстен пламък
привижда всичко смешно той:
и поривите с пуста смелост,
и отклиците закъснели,
смирени нявга с тежък труд...
Тогава разказът дочут
за нечия си страст метежна
ни осенява с пламък скрит.
Тъй стар и грохнал инвалид
слухти и тръпно и прилежно
на някой юнош мустакат
по разказа за други свят.

19.

Затуй пък пламенната младост
не скрива нищо от света!
Вражда, любов, и скръб, и радост
открито ги разказва тя.
Но инвалид сред тая област,
Онегин, слушаше през злоба,
как Ленски — влюбен в поевтта —
разправяше за любовта.
Той своята наивна съвест
разбули с ведра леснина;
Евгений тук без труд узна
за всичко в любовта му първа:
обилен с блянове разказ,
отдавна остарял за нас.

20.

Той любеше тъй както вече
сега не люби никой друг,
като поет, осъден вечно
да люби и да страда тук:
навсякъде бе той с мечтите

и с постоянен блян преситен,
през който скърбите горят.
Ни охлаждащият път
с разлъката дългогодишна,
ни часовете му в мечти,
ни чуждоземни красоти,
ни чуждоземен шум излишен,
не измениха нито миг,
съгрян сред девственост изблѝк.

21.

Пленен от Олга още рано,
скръбта когато не гори —
той бе свидетел непрестанно
в мечтите ѝ и сред игри;
и под закрилната дъбрава
делеше нейните забави,
и всички с грейнали лица
годяваха дветѝ деца.
В покоя, в сянката смирена,
в невинна свежа красота,
под погледа на близки, тя
цѝфтеше като цвят стаена;
цвят, несъзрян посред скали
от пеперуди и пчели.

22.

Тя му дари, великолепна,
възторг и ясен небосклон,
и с мисълта по нея трепна
в цевнѝцата^[3] му първи стон.
Прощавайте, игри, забави;
той вече в тъмните дъбрави
свещена дири тишина
и нощ дълбока и луна;
луна — небесното кандило,

което ни огрява нас
в разходките по късен час
и над скръбта ни праща милост...
Сега, обаче, в мрака чер
ни служи само за фенер.

23.

Тя беше скромна и послушна,
по-весела от утринта,
подобно него простодушна —
като целувка беше тя.
Очи като небето сини,
къдрици и лице невинно,
движение, глас, подвижен стан.
Из който искате роман
ще срещнете лика ѝ верен;
по тоя чудно мил портрет
аз нявга бях в любов обзет,
но днес ми той омръзна вече:
сега ще се заема аз
с по-старата сестра пред вас.

24.

Сестрата казваха Татяна...
Тук с името ѝ първи път
страниците ми на романа
приволно ще се осветят.
Какво? И звучно и не мъчно
и с него, знам аз, неразлъчно
е споменът от младини
и стаята слугинска. Ний,
признавам, зле сме с вкусовете
за имената; тъй вървим
(за стихове пък да мълчим).
Не ни приляга нам просвета:
в наследство ни предаде тя

превземки — пуста суета.

25.

Та, казваше се тя Татяна.
Ни сестрината красота,
ни сестринската свежест ранна
не беше споделила тя.
Печална, дива, мълчалива,
като кошута боязлива,
тя гледа всичко крадешком,
за всички чужда в роден дом.
Да се умилква не умее
към майка, нито към баща —
не можеше с децата тя
да скача, пее и се смее.
И на прозора ден след ден
седеше с поглед замъглен.

26.

Другарки мислите ѝ бяха
и с тях се не разедини:
мечти и блянове красяха
свободните ѝ селски дни.
И нейните прекрасни пръсти
не можеха да бдят чевръсти,
върху старинния гергеф
и да избадат пъстър шев.
А тази властническа треска:
що с кукла малкото дете,
в игри се готви и расте
за всичките закони светски
и ѝ повтаря то без труд
урока си, от мама чут.

27.

Но кукла даже в ранно детство

избегна тя сред самота,
и клюки селски и съседски
със кукла не делеше тя.
За палавостите всегдашни
бе чужда. Разказите страшни
през зимни ноци, с тъмна страст,
я взимаха в тревожна власт.
Когато в тучните ливади
пристигаха рояк деца
с блажено светещи лица —
тя чужда бе на тая радост:
бе чужд и смътен всеки смях
и ветрения шум сред тях.

28.

Обичаше тя от балкона
да чака дневния възход,
когато чезнат в небосклона
звезди и звезден хоровод,
и тихо планини светлеят,
и, вестник утрен, вятър вее
и постепенно става ден.
И зиме: мракът вледенен,
света когато с ноц покрива,
и долу в празна тишина,
при замъглената луна,
лениво изтокът почива,
събудена в уречен час,
тя се зачиташе със страст.

29.

Романите залюби рано
и там, под техния подслон,
се влюбваше тя непрестанно
в Русо, или пък в Ричардсон.
Баща ѝ с доброта голяма —

позакъснял за своето време,
в това вреда не бе видел;
романи никога не чел,
ги смяташе за вещь красива...
Не го мореше съвестта
какъв е тома, с който тя
до късно бди и не заспива.
Жена му бе без ум сама
по Ричардсона от мома.

30.

Тя се залюби в Ричардсона,
но без да го чете със страст —
не затова, че Грандисона
бе заменила тя с Ловлас;^[4]
а някога в Москва Алина —
и братовчедка, и княгиня —
разправяше за тях на дълж.
Тогава кроткият ѝ мъж
бе годеник, но сред тревога
тя все копнееше по друг.
Не стана другият съпруг,
ала харесваше ѝ много:
да, Грандисон бе славен франт
и комарджия, и сержант.

31.

Обличаше се с вкус, изящно,
за моди имаше тя дар,
но я поведоха, нещастна,
за друг към божия олтар.
И мъката ѝ да разсее,
мъжът за село, скоро с нея,
остави суетния град.
Попаднала сред чужди свят,
тя плака, вика в отчаяние,

едва не стигна до развод,
а после с къщния хомот
привикна и доволна стана.
Да, в навика е скрит покой:
заменя щастието той.

32.

И в навика скръбта омекна,
престана тя да я гори,
с едно откритие олекна
и вече се съвсем смири.
Откри го бавно, сред почивки,
как на съпруга през усмивка
да тури властно тя юзда —
и тръгна всичко по вода.
Тя работеше непрестанно:
за зиме гъби ту соли,
ту вписва сметки пък, или
пред празник ходеше на баня,
и без да пита своя мъж,
слугите би тя не веднъж.

33.

В албумите, в онез години,
записваше тя с кръв страстта,
Прасковя викаше с „Полина“,
говореше напевно тя.
И носеше корсети тесни,
а N изричаше чудесно
и по французки с носов звук;
ала животът стана друг,
албум, корсети и Полина,
тетрадките със стихове
забрави, почна да зове
Акулка прежната Селина,
и най-подире усвои

от старо ново да крои.

34.

Мъжът ѝ от любов сърдечна
с тегобите ѝ — непознат;
тя беше чиста, безупречна,
а той бе вечно по халат.
Спокойният живот течеше;
по цели вечери седеше
съседското семейство в тях,
без церемонност и без грях,
ще потъжат, ще позлословят,
ще се посмеят през глава;
на Олга кажат след това
във самовара чай да сложи;
закусват сетне, сетне пак —
и лягат си по късен мрак.

35.

Те пазеха в живота мирен
законите на древността —
и цялата неделя сирна,
бе седмица на празността.
Закон бе дважди да говеят,
обичаха да се люлеят
с трапезни песни всеки път;
кога на Троица светът
с прозевки слушаше молебен,
умилно още призори
отронваха сълзици три;
квасът, от въздух по-потребен
при гости, вечно на обед
поднасяха в йерархен ред.

36.

И тъй старееха те двама,

и пак, като в обичай стар,
разкри вратата гробна яма:
отиде той пред нов олтар.
Умря по време предобедно,
и с скръб оплакван от съседни,
деца и верната жена —
оставени в горчивина.
Той беше прост, добър болярин
и там, де днес се покои,
надгробен паметник стои:
„Смиреният Димитрий Ларин,
господен раб и бригадир,^[5]
лежи под тоя камък в мир“.

37.

Възвърнат в своите имения,
Владимир Ленски посети
съседа с паметник, смирено,
и две въздишки посвети;
и дълго скръбно там му беше.
„Poor Jorick!^[6] — шепотно мълвеше. —
Той на ръце ме е държал,
как често в детство съм играл
с Очаковските му медали;^[7]
той Олга даваше за мен,
очакващ с радост тоя ден“,
И всичко искрено пожалил,
той му написа през печал
един надгробен мадригал.

38.

И там, при надписа печален,
над майка и баща проля
сълзите си патриархални!
Уви, в световните поля
в минутна жетва поколения,

под тайнственото провидение
възхождат, зреят, след туй мрат,
а други подир тях вървят.
Тъй ветреното наше племе
към гроба своите деди
с тревога и кипеж следи.
Ще дойде срок, ще дойде време,
и внуците ни в добър час
спокойно ще изместят нас.

39.

Упивайте се дотогава
от тоя лек живот със страст.
Нищожността му аз познавам
и малко я почитам аз;
към призраци се не заглеждам,
ала далечните надежди
сърцето сепват през вражда.
Светът без видима следа
аз мъчно тук бих изоставил,
и пиша не зарад хвалби,
ала желал бих, може би,
дела си скърбен да прославя
и да напомня нявга тук
за мен поне с едничък звук.

40.

Той в нечие сърце ще звънне,
запазен от съдбата, тих, —
и в Лета няма да потъне
от мен написаният стих;
и може — суетна надежда —
случаен в бъдеще невежда
да сочи някой мой портрет
и каже: ех, че бе поет!
Изпращам почитта си мирна

към тебе, жрец на красота,
що съхраняваш в паметта
творенията ми ефирни —
и сочиш, целият в мечти,
на старческите лаври ти!

[1] О, село! Хораций. (лат.) ↑

[2] „Ела сред златния покой!“ — Фраза от арията на Леста из първата част на оперната тетралогия на Ф. Кауер „Леста или Днепровската русалка“, поставена навремето в Русия. ↑

[3] цевница — подобен на флейта старинен пастирски тръстиков музикален инструмент у още у древните тавро-скити. ↑

[4] Грандисон и Ловлас — добродетелният и порочният герои на два от романите на английския писател Ричардсон (1689 — 1761) „Клариса Гарлоу“ и „Грандисон“. ↑

[5] бригадир — руски военен чин 5-ти клас, промеждутъчен между армейски полковник и генерал-майор; бил е отменен в края на 18 в. ↑

[6] «Poor Jogick!» — «Бедний Йорик», възклицание на Хамлет над черепа на придворния шут. ↑

[7] ... с Очаковските му медали... — от този стих следва, че покойният бригадир е награден за участието му в обсадата на Очаков, завзет от турците през 1788 г. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Elle était fille, elle était amoureuse.

Malfilâtre.^[1]

1.

„Къде така? Ах, тез поети!“
— Дългът, Онегин, ме зове. —
„Не те задържим; но къде ти прекарваш празни часове?“
— У Ларини. — „Това е чудно. Кажи, нима не ти е трудно да бъдеш всяка вечер там?“
— О, никак, вярвай ми. — „Не знам. Но виждаш всичко как е просто — най-първо — виж, дали съм прав: семейство и старинен нрав — сладка различни, пълно с гости, и разговори ден из ден за дъжд, добитък и за лен“.

2.

— Тук нищо лошо аз не виждам. —
„Но, тегота, другарю мой“.
— Светът ви моден ненавиждам, в домашен кът се чувствам свой, където мога... — „Пак еклога!^[2]
Но стига, драги мой, за Бога...
Какво? Отиваш ли си? Жал.
Но виж, не бях ли аз можал

да видя твоята Филида —
на твоите помисли игра,
на рими, плач, et cetera?^[3]
— Шега. — „Не, искам да я видя“. —
— Но ако не е на шега,
те ще се радват и сега.

3.

„Е, да вървим“. — И полетяха.
И стигнаха в нечакан час.
С услуги тежки^[4] ги приеха,
по стария обичай в нас:
с обряд известен и, на кратко,
поднесоха в чинийки сладко
и ползване на свобода
съсърд с брусничена вода.^[5]

.....
.....
.....

4.

Летят назад след тая среща —
отиват всеки в своя дом.
Но нека чуем още нещо
от разговора крадешком:
— Ти пак, Онегин, се прозяваш?
„По навик, Ленски, що да правя“
— Но повече сега! — „О, не.
Но вече много притъмне;
Андрюша, смело, карай, карай!
Ух, колко глупави места!
А Ларина бе мила, тя
цъфти, макар и доста стара.
Боя се малко от вреда,
там пих брусничена вода“.^[6]

5.

„Кажки: коя бе там Татяна?“
— Да, тая, с тъжните черти,
замислена като Светлана,^[7]
не я ли забеляза ти?
„Ти дните с малката ли губиш?
А аз бих другата залюбил,
ако се бях родил поет.
Животът в Олга е отнет —
като Вандайкова мадона.
Потънала в руменина,
подобно глупава луна,
що глупо бди на небосклона“.
Владимир даде сух ответ
и все мълча по пътя, блед.

6.

Онегиновата поява
у Ларини, извън това,
така нечакано, достави
и за съседите мълва.
Догадки почнаха да скитат,
да шепнат всичките на скрито
и да подмятат зъл език,
че Таня има годеник;
едни редяха достоверно
деня на сватбата; или
че я отложили били,
да дойдат пръстени модерни.
— На Ленски сватбения блян,
отстъпил бе на заден план.

7.

Татяна слушаше с досада
сплетните, скрита в своя кът,
но случваше се: и наслада
й носеха по някой път;

но мисъл някаква я губи,
дойде денят и тя се влюби.
Тъй зърно, паднало в пръстга,
се съживява с пролетта.
Отдавна нейните копнежи,
съгрени в мъки, в порив скъп,
жадуваха това със скръб;
отдавна с тайните стремежи
със смут вълнуваха гърдта,
и чакаше все скръбна тя.

8.

Дочака го. С очи открити
в душата си пришепна: той!
Сега и с дните, и с нощите
изчезна прежният покой:
той пълни всичко; и, нещастна,
пленена тя от сила властна,
за него мисли. Никой друг.
Досаден ѝ е всеки звук,
прислугата ѝ е додяла,
не слуша гостите си тя;
и често тайно в мисълта
проклина тяхното безделие:
стоенето им всеки път
е продължително до смърт.

9.

С какво безпримерно внимание
романи сладостни чете,
и колко зло очарование
в душата ѝ лъжа плете!
И с порива в мечтата своя
одушевява тя хероя
любим на Юлия Волмар,^[8]
Малек Адел^[9] и де Линар,^[10]

и Вертер,^[11] мъченик метежен,
и Грандисон^[12] — старинна чест,
но който ни приспива днес:
зарад мечтателката нежна,
те бяха всичките един
и в тях Онегин бе самин.

10.

Представяше се героиня
на авторите близки свои —
Клариса,^[13] Юлия,^[14] Делфина^[15]...
Сама сред горските покои
се скита с книга незапирно
и в нея търси и намира
пожара в своята мечта,
плод на сърдечна пълнота,
въздиша тежко, присвоила
и мъка, и възторга чужд,
в забрава шепне наизуст
писмото до хероя мили...
А пък хероят бе херой,
но Грандисон не беше той.

11

Стилът на важен пункт настроил
понявга, буйният творец
описваше пред нас хероя
като прекрасен образец.
Клише: любимият — любим,
в живота от беди гоним
с разум, чувствително сърце
и привлекателно лице.
През огъня на чисти страсти
възторженият му херой
се жертвуваше, като в бой.
Но ето краят; сетна част и —

наказана е подлостта —
доброто шестува в света.

12.

Днес умовете са пияни,
моралът — сънен е покой,
порокът става мил в романа
и тържествува вече той.
Но музата с британски притчи
тревожи младото момиче
и става ѝ сега кумир
или самотният Вампир,^[16]
или Мелмот^[17] босякът, мрачен,
и Скитникът Евреин^[18] стар,
или потайният Сбогар.^[19]
Лорд Байрон там капризно, значи,
с романтиката озари
и егоизъма дори.

13.

Приятели, кого да съдим?
Ако небето повели,
поет аз няма все да бъда,
нов бяс и в мен ще се всели.
Презрял на Феб сръдните грозни,
ще се отдам на мирна проза,
и моят заник весел, ран,
ще свърши с чист и стар роман.
Не скръб от тайните злодейства
ще ви опиша в него аз,
а ще разкажа с проста страст
бита на руското семейство:
сънят красив и любовта,
старинната ни простота.

14.

Словата ще изложи вещи
на вуйковци и на бащи —
и тайните младежки срещи
при ручей и под липи.
На ревност яростната мъка,
сълзи щастливи след разлъка,
след нови свади, най-подир
венчило ще им дам сред мир.
Ще спомня клетвите им страстни,
свети слова на любовта,
които някога в нощта
сам пред любовница прекрасна
и аз трогателно мълвах,
но от които изтрезнях.

15.

Татяна, прелестна Татяна!
Проливам с теб сълзи и аз:
ти на модерния тиранин
приемаш тягостната власт.
Загиваш, мила; но подреждаш
отпървом в бляскави надежди
блаженства, в здрачна тишина,
и на желанията узна
и ти вълшебната отрова;
преследват те навред мечти
и всякъде откриваш ти
места за свиждания нови,
и там пред теб стои навред,
той — изкусителят проклет.

16.

Любовна мъка я подгоня
и там, в градината тъжи,
и поглед неподвижен склоня
и леност сладка й тежи:

подема̀т се гърди, ланити^[20]
са в мимолетен плам покрити,
дъхът ѝ сякаш не личи,
ни шум в слуха, ни жар в очи...
Настане нощ; луна изгрява,
трепти в далечни небеса,
и славей в тъмни дървеса
напеви звучни зарίδαва.
Татяна, будна сред нощта,
на няня си говори тя:

17.

„Не спи ми се; задушно стана,
открий прозора и дойди
да поговорим, няня, няня,
за миналото, за преди!“
— „Та за какво ли? Нявга пазих
из паметта си случки разни,
били, или пък не били,
зарад моми и веди зли;
но днес не помня вече, Таня:
забравих туй, що знаех. Да,
с годините дойде беда,
не бива ме“... — „Кажми ми, няня,
за нявгашните си мечти —
любѝ ли в младостта и ти?“

18.

— „Ех, Таня! За любов тогава
не бяхме чували дори;
а то свекървата корава
могла би да ме умори.“
„А как си се венчала, няня?“
— „По Божа воля. Моят Ваня
от мене бе по-млад тогаз,
тринадесетгодишна — аз.

Две седмици дохожда сватя,
баща ми скоро тя преви,
без скръб ме той благослови
и с моя горък плач изпрати.
И с плач ме китеха те мен
дори на сватбения ден.

19.

Въведоха ме — Бог да чува! —
при чужди... Но не слушаш ти...“
„Ах, няня, няня, аз тъгувам,
тежи ми нещо мен, прости:
едва, виж, аз не заривавам!...“
— „Не си, детето ми, ти здрава;
помилуй, Господи, спаси!
Дай няня да те наръси
с вода светена... боледуваш...“
А Таня шепне с тъжен глас:
„Не, влюбена съм, няня, аз.“
— „Момичето ми! Бог да чува!“ —
с молитвен шепът, получат,
прекръсти няня в тъмен смут.

20.

„Не, влюбена съм аз“, — неволно
тя шепнеше с отпаднал глас.
— „Сърдечна моя, ти си болна!“
„Не, влюбени съм, няня, аз.“ —
И в миг луната се извива,
с лъчи пленителни облива
Татяна в полумрака син,
и разпилените коси
и сълзите в тъмата глуха...
Пред хероинята едва
с пребрадка черна на глава
седи старицата в кожуха,

И всичко спи сред тишина,
под вдъхновената луна.

21.

В луната вгледана, Татьяна
сърце удържаше едва.
И мисъл странна я обхвана:
— „Сега ме остави сама,
но донеси перо, хартия,
ще легна скоро аз, прости“ — и
остана в тая тишина,
под вечно същата луна...
Облакътена, тя му пише,
и все пред погледа ѝ той —
и в порива замаян свой,
любов от всеки ред въздиша.
И сгъна белите листа...
Не знаеше що върши тя!

22.

Аз знаех нявга недостъпни
жени, подобно зимен мраз;
надменни, горди и престъпни
красавици познавах аз.
Дивях се на страстта им модна
и добродетели природни,
признавам, бягах аз от тях
и с ужас, сякаш че четях
в очите надписа на ада:
надежда всяка остави!^[21]
Внушаваха любов, уви,
и диреха през злото радост.
Но, може би, не зная аз,
те са тревожили и вас?

23.

Посред поклонници послушни
са смайвали и други мен —
самолюбиво-равнодушни
към всеки страстен комплимент.
И що открих аз в изумление?
В суровото си поведение
те плашат плахата любов
и я привличат с порив нов,
или през малко съжаление,
или през малко топлота,
намекваща за любовта...
И с лековерно заслепление
отново бедният младеж
очаква с трепетен копнеж.

24.

Но в що е по-виновна Таня?
Дали че тя в наивността,
и без да види тук измамност
повярва в гордата мечта?
Или затуй, че без изкуство
дочува чистото си чувство
и на копнежите гласа;
че взе от горди небеса
въображение метежно
и воля горда, разум жив,
и нрав самотно-саможив,
и пламенно сърце и нежно?
И кой не ще прости от вас
на лекомислената страст?

25.

Кокетка съди тук сурово —
а Таня цяла е в страстта
и се предава безусловно —
като дете — на любовта.

Тя не говори: чакай, мили!...
С туй любовта би удвоила
и здраво ще го свърже тя;
това ранява гордостта
и той в надеждите си страда:
изгубил всякакъв покой,
започва да ревнува той...
А от безкрайните наслади
неволник всеки, отегчен,
би я напуснал някой ден.

26.

Но има друго затруднение:
земята родна тук от срам
за да спася, то без съмнение
писмото трябва да предам.
По руски много слаба беше —
списанията не четеше
и бъркаше се всеки миг
на своя матерен език,
та пишеше тя по фрзнцизки.
И до сега — не съм суров —
не може дамската любов
да се предава в нас по руски;
езикът ни прекрасен уж,
за проза пощенска е чужд.

27.

Кой дамките ни тук застава —
о, ужас — руски да четат?
И можем ли си ги представи
с „Благонамерен“^[22] тук в ръка?
Осланям се на вас, поети!
Спомнете: милите предмети,
които в своите грехове
възпахте в тайни стихове —

и тям сърцето посветили...
И помните ли, всеки миг
как, слаби в руския език,
изопачавахте го мило?
И как на чужд народ речта
бе сродна с вашите уста?

28.

Недай си Боже да ме срещнат
след бал при входа, някой миг,
семинарист в жълт шал — безгрешен,
и с шапчица — академик!
Като уста без усмех сочен,
без граматическа порочност
аз мразя руския език.
И моят гняв ще е велик,
ако красавиците нови,
писателския чули глас,
в граматика привикнат нас
и в стихотворните окови;
на древността с любов предан,
аз няма да съм поласкан.

29.

Неправилен, небрежен шепот,
когато тихо се реди —
отдавнашен сърдечен трепет
вълнува моите гърди,
да се разкаям нямам сили —
и галицизмите са мили
като младежки грехове
и Богданови стихове.^[23]
Но стига. Труд ме чака важен.
Писмото. Всичко има край.
Аз обещах, уж, а пък май
че съм готов да се откажа.

Аз знам, че нежният Парнй
не е на мода в наши дни.^[24]

30.

Певец на „Пирове“ и мъка,^[25]
ако не спеше ти в покой —
смутил те бих с една поръка
и разтревожил, мили мой,
та песента вълшебна, ясна,
да влееш в порива й страстен
ти с чуждоплеменни слова.
Къде си? Твоите права
бих ти предал аз благосклонно.
Но сред печални пустоти,
отвикнал от похвали, ти
под фински сини небосклони
мълчиш самотен и велик,
не чуваш моя скърбен вик.

31.

Пред мен писмото на Татяна,
запазено в свещена страст,
прочитам го през мъка тайна
и му се неначитам аз.
Кой й предаде тая нежност
и тая сладостна небрежност?
И кой внуши, пак с трепет вещ,
безумно дръзкия мълвеж —
прекрасен, вреден и невинен?
Аз не разбирам сам. Живот.
Но ето слабия превод,
подобно копие от картина,
или Фрейшиц, изсвирен в страх
с ръка на ученика плах.

ПИСМОТО НА ТАТЯНА ДО ОНЕГИН

Да, аз ви пиша — друго що ли?
И знам ли нещо друго аз?
Сега съм в пълна ваша воля —
в презрителната ваша власт.
Но ако има капка жалост
във вашия живот студен,
ще бъдете добър към мен.
Аз исках да мълча в начало,
и нито скръб, ни срамен дял
в живота мой би се узнал,
ако надежда би ме гряла,
макар и рядко, но все аз
да можех да се срещам с вас;
бих слушала речта сурова,
бих ви говорила едва
и денонощно след това
бих чакала аз среща нова.
Но, казват, че сте нелюдим;
било ви скучно тук и душно...
а ние... с нищо не блестим,
почитаме ви простодушно.

Защо, дойдохте тук, при нас,
в забравеното, глухо село?
Не бих видяла нивга вас
и в мъката не бих горяла...
Смирила поривите смели
в душата някак, както знам,
нашла бих си другар... И друго:
била бих вярна аз съпруга
и майка и добра жена...

На друг!... Не ще това да бъде,
не ще склоня за друг глава!
Това върховна е отсъда...
Небесна воля е това.
Живота бе заложба строга

да стане с вярна среща твой;
да, ти си пратеник на Бога —
до гроб хранител-ангел мой.
Ти във съня ми тихо бдеше,
невидим — ти ми беше мил,
ти с поглед бе ме покорил:
отдавна твоят глас звучеше
в душата с трепетни слова.
Ти се яви, и аз се смаях,
обзе ме треска, — аз те знаех —
и казах: ето той!... едва.
Нали така? Аз теб познавах:
ти с мен говореше в нощта,
когато бедните дарявах,
или с молитва усмирявах
в метежната душа скръбта!
И ето в тоя миг при мене
не ти ли, трепетно видение,
сред полумрака се вести
и при възглавницата стъпил,
шептеше ми словата скъпи
за радост и надежда ти?
И кой си: ангел ли хранител
или коварен изкусител —
и как това да разреша?...
Или аз искам тук услуга
с неопитната си душа —
а пък ме чака друго, друго?
Да бъде, моята съдба
от днес нататък връчвам тебе,
и сълзите ми са молба
и зов за твоята подкрепа...
Ти помисли: загивам аз
като в безжалостна пустиня;
разсъдъкът ми ще изстине
и няма да пророня глас.
Аз те очаквах тук отдавна,

зовях: ела ме съживи...
Или пък моя сън, уви,
разбий заслужено, безславно.

Без прочит^[26] свършвам. И в несвест
и в срам и страх се вледенявам.
Но вярвам в гордата ви чест
и смело ви се доверявам.

32.

Татяна охка и въздъхва
с треперещо писмо в ръце,
устата ѝ от жад изсъхва —
помръква нейното лице.
Главата настрани склонила,
яката ѝ се е подвила
на прелестните рамена.
Бледнее тихата луна
и тихо гасне в полумрака.
Далеч едва блести поток,
проеква пастирският рог
и буди пак за труд селяка.
И ето утро: шум, мълва,
но все едно ѝ е това.

33.

Тя нито вижда, ни разбира,
потънала в незнаен свят,
и до писмото не допира
гравирания свой печат.
Ала вратата се отваря
и идва Филиповна, стара,
и носи на подноса чай. —
„Стани, успа се вече, май;
но как така, та ти си права —
о, птичката ми мила, тя!

Така се плаших вечерта,
а с утрото си вече здрава!
Изчезна треската ти пак,
лицето ти е като мак“.

34.

„Ах, няня, моля те за нещо...“
— „Кажы, какво те теб гнети.“
„Не си мисли, че... тайна среща...
Не ми отказвай, няня, ти...“
— „Ти виждаш, Бог ми е свидетел.“
„Прати с това писмо детето,
при О..., при нашия съсед...
Ала кажи му по-напред
да не отваря нито дума —
за мен да не говори той...“
— „Не знам кому, животе мой?
Приличам вече на безумна;
един ли имаме съсед —
кого да мисля по-напред?“

35.

„Не сещаш ли се, мила няня?“
— „Сърдечна моя, остарях —
тъпее разумът ми, Таня,
а колко хитра нявга бях
и нивга господарска воля...“
„Ах, няня, няня, та защо ли? ...
Не е потребен хитър ум,
това писмо прати без шум
ти на Онегин“. — „Става, става,
не се ти, мила ми, гневи;
разбирам слабо аз, уви ...
А ти защо пак побледняваш?“
„Тъй, няня! Нищо, нищо, ти
вземи и внучето прати!“

Денят без отговор премина,
 настана друг: и няма пак.
 Тя като сянка бди и стине
 от утрин чак до късен мрак.
 Пристигна Ленски — обожател.
 „Къде е вашият приятел?“ —
 запита майка ѝ с тръпен глас:
 „Съвсем ни той забрави нас“.
 Татяна в пламък се стаява.
 — „Той обеща да дойде днес, —
 отвърна Ленски с интерес,
 — но пощата го сигур бави“.
 Татяна сведе пак очи —
 зъл укор да не проличи.

Примръква; блясва самовара —
 шуми старинната любов.
 Над него се разнася пара,
 и чайникът кипи готов.
 И Олга чашите налива —
 и през струята миризлива
 слугата млад разнася, бос,
 сметана върху скъп поднос.
 Но пред прозореца въздиша
 Татяна, бледна и сама,
 и в полуздрачната тъма
 с прекрасен показалец пише
 на замъгленото стъкло
 заветен вензел: Е и О.

Да, в нея плачеше сърцето —
 гореше тъмният ѝ взор.

И изведнџж!... — Чу стон. И ето,
замря в пространния им двор.
Евгений! „Ах!“ — застана няма
и крадешком тя мина тряма
и слезе долу — призрак лек —
и леко се понесе в бег,
обзета от незнайни сила:
премина езеро и плет,
алеи, мостчета, напред
и люляката преломила,
лети посред леха с цветя
и падна върху пейка тя.

39.

„Евгений! значи тук, Евгений!
Какво, о, Боже, мисли той!“
Сърцето в мъка и съмнение
си има пак надежди рой;
и цялата се в жар вълнува,
но стъпките му тя не чува...
В широкия овощен двор
берат слугини, с песен в хор.
Защо? — Тук всеки се догажда;
насила им е песента,
та да не могат те с уста
това, що късат, да изяждат!
Да, като пеят, може би,
не ще докоснат плод с зъби!

ПЕСЕНТА НА ДЕВОЙКИТЕ

Хубави момичета,
дружки и приятелки,
скачайте и рипайте:
весели да бъдете!
Я запейте песен пак —
песента — заветната —

примамете момъка
в хороводи момини.
И когато дойде той,
щом го видим в храстите,
да се пръснем всичките,
с вишни да го удряме —
и с вишни, и с ягоди —
и с грозде мерджанено.
Не подслушвай нивга ти,
песните — заветните —
не ходи да гледаш ти
хороводи момини.

40.

Те пееха, но през вълнение
не чуваше тя ничий глас —
и чакаше тя в нетърпение
да мине трепетната страст —
и огънят ѝ по лицето;
но не минаваше; сърцето
примираше като преди
в задъхалите ѝ гърди.
Тъй пеперуда се разперя
и удря цветното крило,
пленена от детето зло,
и зайче в угари трепери,
видяло нейде из далек
прицелващия се човек.

41.

Но най-подире тя въздъхна
и стана тя от стола свой...
Едва прекрачила, изтръпна:
в алеята вървеше той.
С очите блеснали Евгений
застана като грозен гений —

и смут и огън разгоря
и вкаменена тя се спря.
Сега не съм аз в състояние
тук срещата им да предам;
безсилен съм и чувствам сам
след тия дълги описания,
че вече съм преуморен;
ще свърша после, някой ден.

[1] Тя беше девойка, тя беше влюбена. Малфилатр. (фр.) ↑

[2] еклога — във филологическия смисъл на понятието това е разновидност на античната буколическа поезия, която изразявала пасторално-идилични отношения: еклогата е представлявала любовни диалози между пастири и пастирки; в историческия смисъл «Еклога» е официален юридически византийски извор, създаден през 726 г. и обнародван от император Лъв III и сина му Константин, но това не касае повествованието на «Евгений Онегин»). ↑

[3] et cetera — и тъй нататък (лат.) ↑

[4] услуги тежки — надута ритуалност. ↑

[5] брусниченa вода — боровинкова настойка ↑

[6] при боровинките могат да се проявят противоположания: брусниката е способна да окаже обратно действие при гастрити с висока киселинност на стомашния сок; освен това тя силно намалява кръвното налягане; налице са също сериозни противоположания при язва на стомаха и дванадесетопръстника, както и при бъбречни заболявания (наличие на уратни камъни). ↑

[7] алузия за героинята на първата руска балада от Василий Андреевич Жуковский — „Светлана“. ↑

[8] Юлия Волмар — героиня на „Нова Елоиза“ от Русо. ↑

[9] Малек Адел — герой на посредствен роман от г-жа Котен. ↑

[10] Густав де Линар — герой на прелестната повест „Валерий“ на баронеса Крюднер. ↑

[11] Вертер — герой на Гьотевия полуавтобиографичен роман „Страданията на младия Вертер“. ↑

[12] Грандисон — както бе споменато в една предишна бележка: популярен герой на романи от Ричардсон. ↑

[13] Клариса — героиня на романа на Ричардсон „Клариса Гарлоу“ (1748). ↑

[14] Юлия — от „Новата Елоиза“ на Русо (1761). ↑

[15] Делфина — героиня на романа на мадам дьо Сталь „Делфина“ (1802). ↑

[16] „Вампир“, повест, неправилно приписвана на лорд Байрон. ↑

[17] „Мелмот Скитника“ — гениално произведение на Чарлз Робърт Матюрин. ↑

[18] „Скитникът Евреин“ на Йожен Сю. ↑

[19] „Jean Sbogar“, известен роман от Шарл Нодие. ↑

[20] ланита — старинна дума за буза. ↑

[21] *Lasciate ogne speranza, voi ch'entrate...* („Ад“ — Данте). ↑

[22] „Благонамерен“ — списание, издавано през 1818 — 1826 от А. Измайлов — твърде лошо. Издателят веднъж печатно се извинил пред читателите, че през празниците „се разхождал“ и затова не подготвил броя. ↑

[23] И. Ф. Богданович (1743–1803) е автор стихотворната приказка „Душенька“, основана на мита за Амур и Психея; критиците по негово време са виждали в Богданович основоположник на руската „лека поезия“. ↑

[24] „Парнї не е на мода в наши дни“ — тук Пушкин намеква за думите на Кюхелбекер в статията му „За насоката в нашата поезия“: „За себе си Батюшков е взел за образец двама пигмеи на французската словесност — Парнї и Милвоа...“. ↑

[25] „Певец на «Пирове» и мъка“ — Е. А. Баратинский, автор на поемата „Пирове“ и на многочислени елегии; Пушкин е считал Баратинский за един от най-добрите руски поети. ↑

[26] без прочит — без препрочитане за изглаждане на стила. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

La morale est dans la nature des choses.

Necker^[1]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Жената колко по̀ не любим,
по-много ни залюбва тя...
По-сигурно ще я погубим
сред мрежите си на лъстга.
Развратът зъл и хладнокръвен
бе някога наука първа,
прославящ себе с тръбен зов
и наслаждаващ без любов.
Но тая царствена забава
на превъзнасяно преди
в маймуни стари се роди;
Ловласовата вехта слава
не ще се вече възкреси
тя с ондулирани коси.

8.

Как скучно е да лицемериш!
Еднакво. Вечно. Всеки ден
да се стараяш, да увèряш
в туй, в що е всеки уверèн;
да слушаш отклици противни
и предразсъдъци разбиваш,
несъществуващи, уви,
дори в момичешки глави!
Кого не уморяват вече

молбите, клетвите, лъстта,
писмата с множество листа,
лъжи и пръстени, и речи —
и лелиният щур надзор —
и глупав мъжки разговор!

9.

Така си мислеше Евгений
при порива на младостта,
сред необуздани влечения
неволна жертва на страстта.
Разглезен от порочен навик,
ту възприема, ту оставя:
разочарован в своята страст
и очарован в тоя час...
С успехи ветрени омаян —
заслушан в трепетния шум
на вечно будния си ум —
прозявката в смеха удавил,
години осем той уби —
най-хубавите, може би.

10.

На обич той се не подава,
а занимава се с игри;
при откази се утешава...
В измяна... ще се отмори...
Пристъпяше без упоение,
напускаше без съжаление,
непомнещ ни любов, ни злост.
Тъй също равнодушен гост
на вèчерния вист отива,
играе и в уречен час
играта свършва, — той без страст
отива в къщи и заспива,
и сутрин сам не знае де,

пак вечерта ще проведе.

11.

Получил нейното послание,
дълбоко бе докоснат той...
Невинният език на Таня
надигна в него мисли рой.
Припомни си цвета ѝ бледен
и поглед тъмен и наведен,
и в сладостния чист покой
с душата си потъна той.
Тук може чувствата старинни
да го облъхнаха с крила;
но той съвсем не пожела
да лъже нейната невинност —
и нека идем тоя път
сред парка, дето те стоят.

12.

Мълчаха в парка две минути
и той пристъпи с муден глас —
и проговори тихо^[2] чуто:
Получих ви писмото аз —
довърчивото ви признание,
невинно детско излияние,
и с вашия прекрасен жест
отново в мен се будят днес
погребаните рано чувства;
не искам да ви хваля аз
и моят отговор към вас
ще бъде пак тъй без изкуство.
Съдете тук с невинността
на моите дни изповедта:

13.

„Ако в живота път бих дирил,

да го сведа в домашен кът...
бащата и съпругът мирен,
ако ме нявга победят
и от семейната картина
се заплена с възторга минал;
кълна се, само вас една
бих взел в живота за жена.
Това без блясък мадригален:
постигнал своя идеал,
аз само вас бих тук избрал
другарка в дните ми печални —
прекрасна, честна, с разум жив
и, може би, бих бил щастлив.“

14.

„Но аз не съм за туй блаженство:
то не събужда в мене страст;
за дивното ви съвършенство
съвсем не съм достоен аз.
Говоря с цялата си съвест:
съпружеството ще ни спъва.
Щом свикна с любовта си, аз
ще ви разлюбя, и тогаз
дори да плачете, сълзите
сърцето ми не ще смекчат,
а повече ще го вбесят.
Ще бъдете ли тъй честита,
макар за кратък срок поне,
на Хименя^[3] в парка? Не.“

15.

„В живота не познавам друго,
по-недостойно тук от брак —
с очакваща жена съпруга,
от рано чак до късен мрак,
при скучен мъж, съвсем застинал

(съдбата също що проклина),
намръщен, хладен, мълчалив,
сърдит и винаги ревнив!
Това съм аз. Ала това ли
желахте в тия редове,
отдето пламенно зове
душа за радост зажадняла?
Не, жребият не би ви дал
такъв печален, земен дял.“

16.

„Годините са безпозватни
върху човешките съдби,
но аз ви любя, честно, братски,
и по-дълбоко, може би.
Послушайте ме със внимание:
тъй леко младото създание
мечтата сменя пак с мечта...
Младочка сменя тъй листа,
когато пролет я омая...
Небето съди тъй над нас!
И пак ще любите, но аз
да се владеете желая:
не всеки като мен добре
невинността ще разбере“.

17.

Тъй проповядваше Евгений,
Татяна чуваше едва,
през сълзи и без възражения,
склонила на гърди глава.
Ръка подаде той. Печално
(и, както казват, машинално)
Татяна се едва допря;
глава склонила, тя се взря
напред по селския простор,

запътена към роден двор,
одумки без да я смутят:
на село свободата пак
си има същите права,
тъй както в гордата Москва.

18.

Какво си мислиш ти, читател:
постъпил ли би някой друг
подобно нашия приятел?
Не първи път явява тук
човешката си благородност,
макар че клюката свободно
от близки много и врази
отдавна го съвсем срази.
Но без врази в света не може
(не може и без близки пак).
Човек ли си, ще имаш враг,
ала спаси от близки, Боже!
Ох, не напразно спомням аз
за близките си в тоя час.

19.

Какво? Ей тъй. На сън предавам
ненужно черните мечти —
и само в скобички додавам:
че няма подли клевети,
от гад в безделие родени
и от сганта пък ободрени,
че няма чужда гнъсота
или площадна острота,
които той самин, с насмешка,
в порядъчен другарски кръг,
без злоба, помисъл несрък,
да не повтори по погрешка;
но също е за вас готов

и да се бие от любов.

20.

Но, да, четецо благороден,
а как са вашите по вас?
И ако някак е угодно
да ви разправа ли тозчас
що значи именно роднини?
То значи люде с род единен —
и длъжни сме над тях да бдим,
да ги ласкаем и тешим
и по обичай старовремен,
на Коледа да посетим,
със картичка да поздравим,
та през останалото време
да не таят горчивини...
Ох, дай им, Боже, дълги дни!

21.

Но любовта на пола нежен
от родството е по-надежна:
тя и сред бурите метежни
ще храни своята безбрежност.
Така. Но вихрените моди,
но своенравната природа,
но мнението в тоя век...
А полът нежен си е лек.
А мнението на съпруга
се тачи в нашата страна
от добродетелна жена;
пък току виж, че стане друга
жена ви и се увлече;
да, дяволът я там влече.

22.

Кого да любиш? Как да вярваш

И само ти ли си един,
та услужливо да се мери
тук всяко нещо с твой аршин?
Кой клевети по нас не сее
и кой с любов ни нас лелее?
Кому пороку̀т не е скъп?
И кой не носи скука, скръб?
О, ти, суетен откривател
и в труд напразен и мечти —
люби самия себе ти,
почитан много мой читател!...
Предмет достоен и не нов
и най-прекрасен за любов...

23.

Какво след тая среща стана?
Това би всеки отгадал!
Безумно-черното страдание,
безумно-тежката печал
вълнуваха душата жадна;
сега тя по̀ е безотрадна
и цяла слисана гори;
сънят отлитна и се скри,
живот и здраве, цвят и младост,
усмивката, покоят тук
е всичко като празен звук,
помръкна дивната ѝ младост...
Тъй скрива вятърът студен
едва родилия се ден.

24.

Татяна вехне в скръб и гасне,
тъмнее, чезне и мълчи —
и погледът ѝ е безстрастен,
животът в него не личи.
Съседите глави люлеят

и тихо шепнат зарад нея,
че време ѝ е за съпруг!
Но трябва да започна тук
през радостно въображение
картина с радостна любов.
В душата ми проеква зов
и ме обзема съжаление:
обичам много Таня аз
за нейната безумна страст.

25.

От час на час се по̀ пленява
от Олгината красота
и тъне Ленски цял в забрава,
забравил всичко в любовта.
И винаги до Олга, жаден
седи, додето нощ припадне,
и в ранна сутрин, пак така,
разхождат се те под ръка.
Той с любовта благоговейна
и целият потънал в свен
и само рядко, в някой ден,
окуражен с усмивка нейна,
смутен, целува тънещ в рай,
от дрехата ѝ някой край.

26.

Понявга ѝ чете той гласно
нравоучителен роман;
личи описан там на ясно
животът от Шатобриан;
пропуска листове, що дразнят
(измислици опасни, празни
зарад невинното сърце),
с бледнеещо от срам лице.
Или далеч уединени,

над шахмат двамата стоят,
облакътени те мълчат,
замислени и заплениени.
И той, разсеян, вместо с кон,
ще вземе тура ѝ с пеон.^[4]

27.

Отиде ли в дома: безумен
отново с Олга е зает —
и листовете на албума
той украсява в стил и ред;
тук виждаш селска панорама,
а там пък на Киприда^[5] храма,
или на лира гълъб бял
и всичко в леки краски дал;
ту върху лист със спомен някой
след подписа, замислен, тих,
той ще остави някой стих,
на любовта безмълвна знака.
След толкова години пак
един и същ написан знак.

28.

Разбира се, че сте видели
провинциалния албум,
надраскан от другарки смело,
до виене на свест и ум.
Тук правописът е забравен
и стиховете се предават
за знак на дружба с почерк свит
ту в удължен, ту в кратък вид.
В началото му ще съзреш:
Qu'écrirez-vous sur ces tablettes?^[6]
и подпис: t. à. v. Annette;^[7]
на края пък ще прочетеш:
„Тоз, що е повече пленен,

да пише по-натам от мен!“

29.

Ще видите тук непременно
сърца и факел и цветя;
и клетва дадена за вярност;
в любов красива до смъртта;
а някакъв пиит^[8] армейски
е вмъкнал стихове злодейски.
Приятели, в такъв албум
и аз бих губил своя ум,
ако да вярвах сам, в душата,
че за словата, тук от мен,
ще бъда с поглед награден, —
че няма кой да ме подмята
и да ме съди с важен вид:
дали лъжец съм духовит.

30.

Но вие, книги многошумни
в библиотечен рафт проклет,
прекрасни, хубави албуми,
за някой моден стихоплет
не бях ви украсил аз ясно
на Толстой с четката прекрасна
а Баратински аз не съм —
и... да ви гръмне Божи гръм!
Когато бляскавата дама
in-quarto^[9] ще ми подаде,
то стара злоба ме яде
и в мен се ражда епиграма,
в сърцето ми гори печал —
а пък записвам мадригал!

31.

Не мадригали Ленски пише

на Олга в чистия албум —
перото му любов тук диша,
без блясъка на хладен ум;
каквото чува и долавя,
на Олга той го посветява —
като че ли из жив съсъд
елегии в поток струят.
Така Язйков^[10] вдъхновено
възпява в порив и гори —
кого? — не знае Бог дори.
Елегиите драгоценни
надвиснали, подобно свод,
над светла скръб, и свят живот...

32.

Но тихо! Чу ли? Критик страшен
ни заповяда и крещи
да хвърлиме венеца пращен
от елегичните мечти.
Той вика: „Стига, престанете!
Тук квакат всички римоплети
за «минало», «било», сред скръб,
а пък животът по е скъп!“
— Да, прав си: ти ще ни откриеш
тръба и панцер^[11] и кинжал —
погребения капитал
на мъртва мисъл ще разкриеш.
Не е ли тъй? И не, и да.
„Пишете оди, господа,

33.

Тъй както в миналото златно,
тъй както в стари времена“...
— Не трябва ли и друго — внятно, —
приятелю, на таз страна?
Припомняш ли си сатирика:

че с чужди песни сам лирикът
е по-несносен и по-блед
от най-печален стихоплет?
„Елегиите са нищожни
и жалка — празната им цел,
а одата е с устрем смел
и благородна...“ Даже можем
да поспорим: въпрос е друг —
но аз два века скарвам тук.

34.

Поклонник на метеж и слава
в които поривът расте —
и оди той би съчинявал,
но Олга оди не чете.
Било ли е — чете поетът
на милата си стиховете,
написани от него сам?
Най-висша е наслада, знам!
И право е. Блаженство има,
когато тихо прочетеш
мечтите писани с копнеж
пред своята жена любима,
макар че често пъти тя
лети на другаде с мечта.

35.

Но аз надежди и мечтания
и ум каквото съчини,
чета на старата си няня —
другарка от детински дни.
А в скуката пък следобедна
ще хвана някога съседа —
и му чета тогава аз
трагедии с метежна страст.
Понякога не се надвивам,

от скръб и рими цял обзет,
край езерото ходя блед,
там плаша патиците диви,
при езерните брегове,
със звучните си стихове.

36. 37.

Ами какво Онегин прави? —
нетърпеливо ме зоват.
За всички негови забави
ще ви разправа тоя път.
Живееше живот аскетен
и ставаше той рано лете
и се отправяше пеша,
към бистроструйната река.
Като певецът на Гюлнари,
преплаваше сам Хелеспонт,^[12]
след туй на стария балкон
списания четеше стари;
обличаше след туй без шум
най-непонятния костюм.

38.

.....
.....
.....

39.

Разходки, четене, отмора
в гората пееща вода,
понявга блясък черновзорен,
целувка свежа, свобода,
и коня с чакаща тревога
и обеда капризен много,
с блестящото вино в стъкло,
в уединеното село.

Така живееше Евгений;
и, без дори да иска, той
потъна в този чист покой,
с мечти в безгрижност притаени,
забравил своя шумен град
и непрестанен маскарад

40.

Но северното наше лято —
комична зима е на юг,
това е истина, която
ще трябва да признаем тук.
Небето вече диша есен
и слънчевият диск надвесен
напуска рано всеки ден;
лесът е някак притаен
и сянката му оредява,
мъглите идват пак на стан
и птици, стенещи в керван,
на юг отлитат. Приближава
досада есенна и сън:
ноември месец е навън...

41.

Зарята тъне в утрин хладна
и спят напуснати поля —
далеч с вълчицата си гладна
вълкът извива сред мъгла.
Дочува го далече конят
и пътникът го в бяг подгоня,
за да избяга през степта;
пастирът след оскъден сън
не гони кравите навън
и на уречения срок
не ги зове със своя рог;
сред избата момиче младо^[13]

изприда с песен своя дар
и свети с борина — другар.

42.

Мразът изпраща зли угрози,
в полята — сребърен покой...
(Четецът чака рима — рози;
да бъде както иска той!)
По-чисти и от под паркетен,
в реката ледовете светят —
деца с кьнките в бяг подет
летят по пеещия лед,^[14]
и гъските с крака червени
се спускат уж да плуват там,
кърбалят се^[15] натам-насам
и после падат; устремени
снежинките на първи сняг
застилат стихналия бряг.

43.

В такова време що да правиш?
Разходки? Сняг и пустота —
и на окото доскучава
еднообразна голота!
Да яздиш ли в степта сурова?
Приплъзват конските подкови,
наблъскани със сняг и скреж,
и току-виж, че се простреш...
Седи си в къщата пустинна,
чети там Прадт^[16] и Валтер Скот
и вписвай дневния разход,
и вечерта така ще мине.
А утре същото прави —
и зимата ще си върви.

44.

Като че Чайлд Харолд е станал,
в ленива мисъл потопен:
от сън отива в хладна вана,
и после в къщи — ден след ден.
Потънал цял посред разчети,
въоръжил се с тъпа щека,
от утрото във ранен час
играе той билиард със страст...
Настъпва вечер, пълна с леност,
забравен е билиардът чак
и пред камината по мрак
Евгений чака: идва Ленски
на тройка; вечерта напредва
и да вечерят те ще седнат.

45.

Виното на Клико, Моета...^[17]

Благословеният нектар
в стъкло студено за поета
веднага се принася дар —
то бляска като Ипокрена^[18]
със своята игра и пена
(подобно всичките вина).
В ония ранни времена
аз давах лептата последна
за него, помните ли, там?
И глупости рой правех сам
в струите пенни и вълшебни,
и колко стихове сред звън,
и спорове, и весел сън!...

46.

Изменя пяната му шумна
на страдация ми стомах;
сега „бордо“ благоразумно
наливам само аз без страх.

А за „ай“^[19] съм неспособен,
то на любима е подобно —
блестяща, жива красота,
със своенравна пустота.
Като „бордо“-то няма друго:
и в тежка мъка, в тежка скръб,
е то като побратим скъп,
готов на сетните услуги
и всичко да споделя с вас...
Живей, „бордо“, ти моя страст!

47.

Угасна огънят. Нараства
над въглените пепелта...
И вие се струя безстрастна
едва, сред тиха топлота.
Камината е притаена,
като че диша. Чаши пенни
струят и цветове блестят,
а вълн мъглите се тълпят...
(Обичам тоя час нескучен,
час на другарски льготни,^[20]
де никой нищо не вине —
час между вълк и между куче,
защо наречен тъй, не знам).
А за какво говорят там?

48.

„А как са Ларини? Татяна?
И Олга, твоето дете?“
— Налей до половин стакана...
Достатъчно... Добре са те;
и здрави и те поздравяват.
Да видиш, как разхубавяват!
А Олга: гръд и рамене!
Душа, душа!... Еднаж поне

да идем в тях; ще ги зарадваш;
а то не знам, отсъждай сам:
два пъти мина ти натам
и вече нито нос показваш.
Но... виж ме само, как съм прост,
в неделя там си канен гост!

49.

„Аз?“ — Да, Татяна с ден е имен
и в събота те там зоват —
и нямаш никакви причини
да не отидеш тоя път.
„Но, мисля, много свят ще има:
тълпа от люде нетърпими...“ —
Не, не, — отвърна той със страст,
ще дойдат близки, ти и аз.
Ще дойдеш ли или оставаш?
Те молят там. „Съгласен“. — Как? —
Той дигна чашата си пак
и я изпи за нейно здраве —
и заговори той в нощта
за Олга и за любовта.

50.

Той беше весел. Две недели
деляха го от срока нов,
и тайнобрачната постеля,
с венец на сладостна любов,
очакваха възторзи млади.
Но грижите му за награда,
с прозевките на своя ред,
той не съзираше напред.
А враговете на Химена
съзират тук сред всеки брак
картини пълни само с мрак —
роман по вкус на Лафонтена... [21]

Но Ленски, от сърце пленен,
бе за такъв живот роден.

51.

Той бе любим... Поне такава
бе мисълта му, и щастлив.
Блажен е, който тук изплавал —
надвил ума си саможив —
не вижда във негá преструвки
и като пътник на нощувка
и пеперуда върху цвят,
щастлив живее в тоя свят;
и жалък — тоя, що предвижда
уж с незамаена глава, —
и всеки поглед и слова,
обратно взел ги, ненавижда:
от опит тежък изстуден,
той от възторзи е лишен.

[1] Нравствеността е в природата на нещата. Некер. (фр.) ↑

[2] тухо — глъхнецо: изгубил популярността си русизъм в българския език. ↑

[3] Хименей — древногръцки бог на брака. ↑

[4] пеон — остарял русизъм в българския език: „пеон“ — същото като „пион“, „пионка“ или „пешка“; названието „пешка“ при шахмата носи идеята за пеши войник, пехотинец; от своя страна „пион“ или „пеон“ напомня за ратаите във феодална Латинска Америка, които освен че са били роби за черната работа, са изпълнявали и функциите на въоръжени с мачете охранители на именията на господарите си, т.е. войници от най-низш ранг. ↑

[5] Киприда — в древногръцката митология: едно от имената на Афродита. ↑

[6] *Qu'écrirez-vous sur ces tablettes* — Какво ще напишете на тези листа (от скицника). ↑

[7] *t. à v. Annette = tout-à-vous Annette* — вечно ваша Анет. ↑

[8] пиит — както бе споменато и по-горе: старинен, а по-късно шеговит синоним на „поет“ в руския език. ↑

[9] in-quarto — формат на печатарско изделие (книга, албум, скицник), при който се образуват коли чрез двукратно прегъване на всеки един заготовъчен лист хартия, в резултат на което колата се получава с 4 листа, или 8 страници; in-octavo е случаят, когато листът се прегъва четирикратно, за да се получи кола от 16 листа и 32 страници. ↑

[10] Николай Языков — самобитен руски поет от първата половина на 19 в., личен приятел на Пушкин. ↑

[11] панцер — остаряло произношение на руската дума (с немски произход) „панцир“, която значи „броня“, „щит“. ↑

[12] Хелеспонт — проливът Дарданели. ↑

[13] В критичните списания някога са се учудвали на Пушкин как е могъл да нарича „момиче“ едно просто селянче, когато в същото време благородните госпожици нарича „момиченца“. ↑

[14] това е една от хубавите зимни картини в рускоезичната поезия, за която трябва да благодарим на Пушкин. ↑

[15] кърбалям се — залюлявам се върху изкорубена повърхност, „гавам се“ — напр. като гаванка, като монета-„костадинка“, или като котле с обло дъно. ↑

[16] Прадт — популярен за своето време либерален френски публицист. ↑

[17] Клико, Моета — реномирани марки френски шампански вина. ↑

[18] (X)Ипокрен — извор под връх Хеликон в Беотии, възникнал от удара на Пегас с копито; древните са вярвали, че който пие от него, получава поетично вдъхновение. ↑

[19] ай — това е едно от най-редките и изискани шампански вина от уникалните лозя Ay Grand Cru, разположени във Франция около градчето Vauzelle Terme, принадлежащи на винопроизводителната къща Jacquesson. ↑

[20] льготни — задявки ↑

[21] Август Лафонтен — автор на много романи за семейството.

↑

ПЕТА ГЛАВА

*О, не знай сих страшных снов
Ты, моя Светлана!*

Жуковский

1.

Но таз година есен чудна
бе гостенка за дълго чак.
Природата в копнеж бе будна —
и в януари падна сняг,
на трети през нощта, Татьяна
видя от стаята си рано
белеещия тихо двор,
огради, покрив и стобор;
в стъклата с леките дантели
и дървесата през сребро,
и свраки в радостно хоро,
и хълмовете побелели.
Навсякъде в блестящ ковъор
гореше белият простор.

2.

Селякът тържествува... Зима!
И подновява път, чевръст,
и кончето неукротимо
лети през снеговете тръс.
И бричка пътя си проправя
и пръхкави бразди разравя:
коларят там седи блажен

с кожуха, с пояса червен.
Шейна немирник малък плъзна,
на нея кученце увил,
а себе в кон преобразил;
ръка подига с пръст измръзнал:
през болката се смее той —
а майка му го плаши с бой.

3.

Но, може би, това не радва —
и чакате живота друг:
природата е безотрадна,
изящно нищо няма тук.
Съгрят от вдъхновение мощно,
в нас друг с поезия разкошна
ни е описал първи сняг^[1]
до сетните нюанси чак...
Ще ви плени той, зная, зная,
рисуващ с огнена вина
разходки тайни със шейна;
но да се боря не желая
сега ни с теб, ни с него аз,
певецо на финландска страст.^[2]

4.

Татяна (по душа рускиня,
защо — сама не знае тя)
с любов по своята родина
и зимната ѝ красота, —
обичаше деня навъсен,
шейните и зарите късни
и розовите снегове
и януарски студове;
а вечер всички тържествуват,
от целия събрани двор:
слугините в загрижен хор

на господарките врачуват
и всяка вечер, всеки ден
предсказват за живот блажен.

5.

Тя вярва всичките предания
с простонародна старина —
сънувания и гадания,
и предсказания по луна.
Предмети всички я тревожат,
дори нещата най-нищожни
за нещо все ще й вестят —
и тя ги гледа с тръпна гръд:
превзето котарак ли мие
лицето си, облизващ крак,
това за гостенин е знак;
или съзре ли, че извие
двурогия си лик луна,
високо в лявата страна, —

6.

тя цялата гори и стине ...
Когато падащ метеор
по небесата с блясък мине,
огреял тъмния простор,
задъхано ще му разкаже
мечти, надежди и миражи,
додето още пада той.
Ако на някакъв завой
я срещне в път калугер черен,
или пък заек в горски кът
ако й мине нявга път,
тя цялата от страх трепери,
и от предчувствие мълчи
и чака гибел с мраз в очи...

7.

Намираше потайна прелест
дори в самия ужас тя:
че от природата сме взели
към ужасите склонността...
Виж Коледата. Ей че радост!
Гадае ветрената младост,
нетрогната по нищо с жал:
че далнини и идеал
лежат напред необозрими;
а старостта през очила
съзира тежката мъгла
на минало неповратимо;
но все едно: надежда тук
зальгва и един, и друг.

8.

Тя гледа с поглед любопитен
в съсъда с восък потопен,
там чудни нишки се преплитат,
за нейния уречен ден;
из пълната с вода паница
излизат пръстени редица;
тя своя пръстен съхрани
под песента на стари дни:
„Там всички селяни, щастливи,
с лопатите гребат сребро;
и носим всекиму добро...“
Но тая песен в скръб извива
и не така е мила тя,
като по сватби песента.^[3]

9.

Студена нощ. Небето ясно,
на небосвода звезден хор
тече сред светлина прекрасна.
Татяна в стихналия двор

минава с леко наметало;
в ръка държи тя огледало,
оглежда в него лик една
разплакана от скръб луна.
Но... сняг скрипти... и тя без речи
към пътника през смут лети,
гласът ѝ тих едва трепти,
по-нежен от напев далечен:
Как се наричате?... С поклон^[4]
той отговаря: Агатон.

10.

Реши се, по съвет на няня,
да си гадае през нощта
и сред изпразнената баня,
два прибора постави тя;
но стана страшно на Татяна...
И аз — помислил за Светлана,
потъвам в мраз — но няма как,
не ще гадаем всеки знак...
И сне си пояса копринен
и тихо се съблече тя
и легна късно през нощта.
А под възглавка перушинна
е огледалото ѝ пак —
и тя потъна в сън и мрак.

11.

Сънува чуден сън Татяна:
влече в съня тя стъпала
по снежно-ледена поляна,
обвита в тягостна мъгла;
и там, през преспите, пред нея,
ехти с водите си и пее,
кипящ и тъмен, и пиан,
поток, от студ не окован;

и две гредички с лед споени —
треперещ мост на гибелта
лежат над страшна висота!
Пред пропастта шумящо-пенна,
повлякла яростни струй,
застана тя и в смут стои.

12.

Като при тягостна раздяла
тя на потока се гневи...
Ръка за помощ е простряла,
но помощ никаква, уви!
Но ето, преспите там шават —
и кой из тях се появява?
Мечок огромен там снове;
Татяна стине! — Той реве,
протяга лапата си дива!
Татяна, смаяна, едва
ръка опира в пустота
и с крачките си боязливи
минава в полусвяст отвъд.
И... следва я мечокът в път!

13.

Назад не гледа и не смее:
тя чувства непрестанно как
следи в пети, космат, лакеят
през сняг и лед, и каменак;
пухти и с пътя зъл се бори; —
и ето, лес и черни бори,
сред мрачната си красота
стоят спокойно те в нощта,
и по обрулените клони
на ясени, брези, липи
сиянието звездно спи:
но пътят свършва над наклони —

засипани от ураган —
хълм с вечни снегове застлан.

14.

Върви без път и вятър вие,
снегът е чак до колене:
тук клон докосва гола шия,
там друг и обещите сне,
като я шибна с гневна сила;
ту в пръхкав сняг, нозе побила,
с обувка мокра ще влети,
ту кърпата и отлети
и тя не смее да я вдигне
с примиращо от страх сърце;
дори не смее тя с ръце
и роклята си да подигне...
И тича тя, не знае как;
мечокът е след нея пак.

15.

Най-после падна тежко — морна,
и с участта си се смири;
лежи тя в лапите покорна
и не помръдва се дори.
Вървят едва и се провират
и там един коптор съзират,
сред сняг потънал цял е той
и снежно вледенен покой...
Едно прозорче свети, жалко,
а вътре екне вик и шум:
„Тук преживява моя кум,
стопли се ти при него малко!“
И спряха пред заваян праг
след тежък път през сняг и мрак.

16.

Опомнена се взря Татяна,
мечока няма го; отвън
стои тя — слуша звън сигнален,
но сякаш погребален звън;
тук смисъл няма; в изнемога
тя се загледа през разтрога^[5]
и затрепера като стрък:
там рой чудовища на кръг
седят: едното с куча морда;
с главата друго на петел;
и вещица — като козел;
сред тях застанал скелет гордо;
джудже с опашка; еднокрак
там полужерав — котарак.

17.

И все по-страшно е; трепери
че паяка е яхнал рак
и гъска е с човешки череп,
а върху черепа калпак;
и мелницата — в такт прикляка,
танцува и треци с крилата;
лай, кикот, песни, свист и стон,
и топот от крака на кон!
Но що помисли в миг Татяна?
Съзряла бе, че бе се свил
сред тях, по-страшен и по-мил,
героят бледен на романа!
Седеше той сред вой и звън,
загледан крадешком навън.

18.

Той дава знак — и всички викат;
той пие — пият и крещят;
засмее се — и те хихикат;
намръщи вежди — те мълчат;

той тук е господарят — ясно!
Сега не ѝ е тъй ужасно
и, любопитна вече, тя
открехна малката врата...
Но духна вятър и свещите
загаснаха сред шум и вой,
и сред шума застана той
с пожар и пламъци в очите;
и къмто прага той върви —
и всичко с него там възви.

19.

Страхът ѝ силно я тревожи,
тя иска в бяг да полети;
и сили се, ала не може —
и иска с глас да закрепчи...
Вратата блъсва с гняв Евгений
и тя сред адски привидения,
трепереща от леден страх,
стои и слуша остър смях:
очи, езици и копита,
опашки, кучешки зъби,
хоботи — съскащи тръби —
рога и пръсти, в злост извити;
към нея всичко се стреми
и кряска: „моя!“ и шуми.

20.

Евгений викна грозно: „моя!“
и всичко хлътна сред тъма...
На ледената нощ в покоя
остана с него сам-сама.
И после тихо я положи^[6]
до ъгъла — като на ложе —
върху скамейка; след това
склони над нея той глава;

но в мит се Олга с Ленски втурна
и ето, блясна светлина;
той стана: дишащ цял злина,
и в погледа му вее буря;
крещи на гостите в нощта
и полужива слуша тя.

21.

И после изведнъж Евгений
взе дълъг остър нож, и в миг
политна Ленски; нощ стаена
сгъсти тъмата; остър вик,
проекнал, разлюля коптора...
Тя скокна в ужас; и в умора
видя, че въвн е вече ден
и през стъкла, заруменен,
зората бляскав лъч пронизва...
И Олга, кротка и добра
и цяла — румена зора —
подобно лястовичка влиза:
„Кажки — тя пита с интерес, —
кого видя на сън нощес?“

22.

Не вижда ни сестра, ни утро
и със посърнали очи,
тя книга някаква побутва —
разглежда бледна и мълчи.
И няма вътре в тая книга
лъжи, ни мъдрост, ни интриги,
ни пуст стремеж, поне един;
но ни Виргилий, ни Расин,
ни Скот, ни Байрон, ни Сенёка,
ни моден някакъв журнал —
не би й толкоз радост дал:
това бе сам Мартин Задека^[7] —

мъдрец халдейски бе това,
на всички мъдреци глава.

23.

Това безпримерно творение
донесе пътният книжар,
сред тяхното уединение
като щастлив нечакан дар.
Ведно с разшитата „Малвина“,
три рубли взе и половина.
Не се той никак оцети:
прибави сбирка с остроти,
граматика, две Петриади,
от Мармонтеля трети том,
Мартин Задека в тоя дом
бе нейната едничка радост...
Прелистяше го в скърби тя
и спеше с него през нощта.

24.

Сънят я страшно разтревожи,
не чувстваше се тя добре;
и искаше, а пък не може
до него да се добере.
И в указателя азбучен
тя думите поред проучва:
бор, буря, гарван, мост и скреж,
мечок, и мрак, и таралеж.
И вижда: нейните съмнения
не ще реши Мартин Задек:
сънят зловещ с далечен ек
й готви тежки приключения.
И тя очаква ден из ден,
далече с поглед устремен.

25.

Но ето, с румена десница^[8]
зора разкрива лик засмен
и слънчевата колесница
лети над именния ден.
Домът на Ларини от рано
е пълен с гости насъбрани,
съседи: шум и препирни,
с каляски, брички и шейни
и блъсканица в коридора,
и нови идващи лица;
девойки, викащи деца
и шум, и шумни разговори;
тук реверанс, а там поклон,
кърмачки, вик и детски стон.

26.

С жената си дебела, модна
дойде, огромен, Пустяков,
Гвоздѝн — стопанин превъзходен,
богат, надменен и суров;
Скотинини, но не самички,
с деца — в годините различни —
от трийсетте — та до дветѝ;
Петушков, местното конте,
и братовчеда му Буянов,
в контош и шапка с козирка
(той винаги си е така);
съветникът в оставка Флянов,
рушветен хищник, зъл и стар,
хитрец забавен и клюкар.

27.

И със семейство Харликови
върви мосю Трикѝ — остряк —
напуснал скоро той Тамбова;
дойде с перука стара пак.

Но френец той си бе останал:
донесъл бе куплет за Таня
познат по всичките земи:
Réveillez-vous, belle endormie.^[9]
Сред песни стари в алманаха
бе напечатан тоз куплет;
Трикè бе досетлив поет.
Изрови го от дремен прах
и тури: вместо belle Nina,^[10]
спокойно belle Tatiana.^[11]

28.

И из околията ближна
за зрелите моми кумир —
и радост зарад майки грижни
пристигна ротен командир!
Сърца стаени бият често!
Ще дойде и воен оркестър —
полковникът самин го дал.
Довечера ще има бал!
Девойките подскачат рано.^[12]
Но слагат масата. И там
кой в двойка, кой пък идва сам:
момичетата към Татяна,
мъжете — в срещната страна,
пристъпят, седат на храна.

29.

Замлъкват за минута кратка:
ядат от всичките страни —
и само приборите тракат
и хор от чашите звъни.
Но после пак, полека-лека,
тревогата отново еква.
Не слуша никой там, крещят,
спорят и викат и пицят.

И ето, Ленски с шум пристига.
Онегин с него. — „Боже мой! —
с вик Ларина, — най-сетне той!“
Теснят се гостите; привдигат
там прибори и дават знак:
един до друг те седат пак.

30.

Поставят ги срещу Татяна —
и тя, по-бледна от луна,
трепери, смаяна и странна,
като подгонена сърна;
тя своя страстен жар стаява;
души я нещо, прилошава;
дори приветствията тя
не чува в страшна глухота.
Сълзи да рукнат са готови,
но, победила подла страст,
тя пак попада в своя власт
и отговаря с тихо слово,
и сяда тежко след това
с дълбоко клюмнала глава.

31.

Но не понасяше Евгений
отдавна вече любовта,
с траги-нервичните явления,
с девическата простота.
Едва сред пиршеството влязъл,
той бе сърдит. Но забеляза
Татяниния трепет скрит —
и по-намръщен и сърдит,
в сърцето си занегодува,
решил да пораздуха той
на Ленски тихия покой.
И гневен цял и тържествуващ,

чертаеше със скрита злост
в карикатура всеки гост.

32.

Смущението на Татяна
бе схванал само той един,
и никой други го не схвана,
погълнат в мазния си млин
(то нещо му е пресолено),
и на — бутилка засмолена,
сред печено и блан-манже,^[13]
цимлянско^[14] пият рой мъже.
Проблясват чаши, тънки, фини,
подобно твоята снага,
о, Зизи,^[15] гдето от кога
възпявам в стихове невинни —
примамлив в любовта фиал,^[16]
от който в шемет съм живял.

33.

Проеква тапата с гръм влажен,
бутилката излива звън;
Трикè с куплета става важен —
над него дълго бдял без сън;
и в уважително мълчание
застават всички насъбрани.
Татяна диша, но едва;
Трикè запява след това
фалшиво малко. Пляскат, викат,
приветстват... Той е поласкан,
тя прави бледна реверанс;
той скромн в позата велика
напива тост, от жар обзет,
предал ѝ звучния куплет.

34.

Започнаха се поздравления —
Татяна им благодари.
Дойде редът и на Евгений —
тя цялата от свян гори
и цялата е преbledняла;
това поражда в него жалост
и той се кланя мълчалив,
но сякаш взорът му е жив
и чудно-нежен. От какво ли:
дали е той самин смутен,
или кокетства пак студен —
неволно ли, с добра ли воля?
Но тук тя нежност долови
и се отново съживи.

35.

Гърмят разместваните маси,
тълпата пак се суети:
тъй шумно рой пчели оглася
ливади цветни и лети.
Доволен всеки от обяда:
съседът пъшка пред съседа;
жени пред печката седят;
девойки в ъглите шептят.
Отново там покриват маси,
сега с велур зелено-чист:
бостон и ломбер, или вист —
оформя се игра прекрасна —
играчи към игра зове,
на скука жадни синове.

36.

И осми рѳбер разиграват
героите; за осми път
се сменят те; и чай подават;
обичам страшно аз часа

на храненето и на чая.
На село времето се знае
и определя се без страх
с едничко — верния стомах;
и забелязвам (в скоби малко),
че често в своите стихове
разправям все за пирове,
за гостби и за запушалки,
подобно теб, велик Омир,
на трийсет векове кумир!

37. 38. 39.

Принасят чай; девойки чинно
едва си чашите държат,
но ето, в залата старинна
фаготът с флейтата звучат.
Оставил пълната си чаша,
Парис от краищата наши
лети към Олга — Петушков,
дочул от музиката зов;
с Татяна — Ленски, Харликова,
мома с презрял отдавна цвят,
с тамбовския поет познат,
Буянов пък е с Пустякова;
и блясва с красотата цял
сред залата огромна бал.

40.

В главата първа на романа
(в тетрадка първа, негде там)
желаех аз като Албана^[17]
бал столичен да ви предам;
но хлътнах в нежните мечти,
сред спомените от преди
за дамските нозе любими,
със дирите неуловими.

Е, стига съм се оправдавал
със глупостта на младостта!
Настъпва вече мъдростта
и трябва аз да се поправя;
и вече петата глава,
да я пречистя от това.

41.

Еднообразен и безумен,
приличащ на живота млад,
върти се вихрен валсът шумен
минават двойките в парад.
Настъпя час на мъст потайна,
Онегин, блед, с усмивка тайна,
поканва Олга тоя път...
И ето, двама се въртят,
а после я на стол поставя,
шепти това и онова
и две минути след това
отново валса продължават;
и всичките се чудят там,
дори не вярва Ленски сам!

42.

Мазурка! Но в онез години
мазурката бе друго в нас:
домът от нея ще се срине,
трещи вред всичко в буйна страст
и рамките прозвънват само.
Сега и ние като дами
влечем по лака стъпала.
Но в градове и по села
мазурката е съхранила
в прибежки своя бяг крилат;
мъжът там пак е мустакат,
не го е мода изменила;

да, модата — тиран и враг,
недъг на новия руснак!

43. 44.

Буянов, ловкия, зевзека,
дойде при нашия херой,
довел му Таня с Олга; ето,
със Олга пак сега е той.
Вървят — той плъзга се небрежно
и наклонен й шепне нежно
банален, глупав мадригал,
и на лика й — заиграл
в руменина — самолюбиво
пробягва усмех; Ленски мой
изгаря и гори несвой^[18]
в негодувание ревниво;
на края със суров поклон
я моли той за котилъон.

45.

Но тя не може! Не? Не може!
Тя на Онегин обеща.
Онегин ли? О, Боже! Боже!
Що чува той? Как може тя...
Нима детето вече може
със зло кокетство да тревожи!
И как научи хитростта,
измяната и любовта?
Замая ударят поета
и той напусна без поклон,
и яхнал своя буен кон
замина. Двата пистолета
с куршуми два ще разрешат
съдбата вече тоя път.

[1] „Първи сняг“, стихотворение от княз Вяземский. ↑

[2] Описание на финландската зима в „Еде“ от Баратинский. ↑

[3] Предвещание на сватба и предричане на смърт. ↑

[4] Така се запитва, за да се узнае името на бъдещия жених: в примера тук — Агатон. ↑

[5] разтрог — процеп (напр., между грубо сковани дъски). ↑

[6] Един от критиците на Пушкин на времето е осъдил тези стихове като неблагоприлични. ↑

[7] Бележка на Пушкин: „Гадателните книги в Русия се издават у нас под (името на) фирмата на Мартин Задека — почтен човек, който никога не е писал гадателни книги, както отбелязва Б. М. Федоров.“ Набоков, обаче, отбелязва: „Мартин Задека е измислена личност, уж живяла през XI в. и напомняща за себе си векове след смъртта си чрез своите задгробни пророчества (в стил Нострадамус).“ ↑

[8] Пародия на прочути стихове от Ломоносов. ↑

[9] Réveillez-vous, belle endormie. — Събудете се, спяща красавице! ↑

[10] belle Nina — прекрасна Нина. ↑

[11] belle Tatiana — прекрасна Татяна. ↑

[12] Руските критици, верни почитатели на прекрасния пол, силно са осъдили на времето неприличието на този стих. ↑

[13] блан-манже — желиран сладкиш. ↑

[14] цимлянское игристое — пенливо вино (по подобие на шампанските френски вина) приготвявано от стари времена в Русия. ↑

[15] Зизи — Евпраксия Николаевна Вревская (по баща Вулф): псковска дворянка, баронеса, съседка на А. С. Пушкин по имение и близка приятелка на поета. ↑

[16] фиал (лат. *fiola*) — крушовидна стъкленица с дълго тясно гърло, известна още от времето на алхимиците; за разлика от колбата, фиалът няма плоско, а обло дъно, поради което не може самостоятелно да стои изправен; фиалите с по-голям размер понякога се използват за съхранение на алкохолни напитки. ↑

[17] Франческо Албани (1578 — 1660), италиански художник. ↑

[18] несвой — неадекватен, не на себе си, разтърсен от чувство. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

*Là sotto giorni nubilosi e brevi (...)
Nasce una gente a cui l'morir none dole.*

Petrarca^[1]

1.

Видял, че Ленски се не върна,
Евгений чувства тегота;
край Олга в мисли цял потъна,
задоволен сам от мъстта.
И Оленка се запрозява,
а Ленски все не се явява —
и котилъонът с бавен звън
я мъчи като тежък сън.
Но свършват вече да играят,
вечерят; и легла зоват,
легла постлани тоя път
чак до девическата стая,
И легнаха — кой тук, кой там,
Онегин тръгна вкъщи сам.

2.

Спят всички вече: всичко мина,
и хърка негде Пустяков
до тежката си половина.
Гвоздин, Буянов, Петушков
и Флянов, кой където сварил,
лежат в самата трапезария;
мосю Трикè на пода, пак
с фанелата и стар калпак.

С Татяна пък момите спят,
обгърнати дълбоко в сън;
печално вгледана навън,
под бледия Дианин зрак,^[2]
не спи единствена Татяна,
във мрака непрогледен взряна.

3.

Нечаканата му поява
с минутна ласкавост в очи —
и с Олга странните прояви
не ще се в нея изличи.
Да схване иска и не може,
кипи ревнива скръб, тревожна,
в душата ѝ като река,
и сякаш ледена ръка
сърцето ѝ с тревога стиска;
под нея пропаст в мрак ехти:
„Загивам, — тя едва шепти, —
но гибелта е скъпа, близка.
Аз не тъжа по своя дял,
той щастие не би ми дал“.

4.

Напред, нерадостна история!
Лице нас ново ни зове:
на версти пет от Красногорие
отдавна спре и заживе.
И здрав през дългите години
сред философската пустиня —
Зарецки, нявга хулиган
и комарджийски атаман,
разсипник и трибун кръчмарски,
сега с човешка доброта,
с деца, усамотен баща,
помещчик със сърце другарско —

и честен, казал бих, човек:
тъй се поправя този век!

5.

Светът го хвалеше предвзето,^[3]
че беше опак, зъл и смел:
от десет крачки с пистолета
улучваше той асо в цел,
Да кажем ли, как през сражение
еднаж, сред смело упоение,
бе паднал, къор-кютук пиян,
в калта от коня разигран,
и сам се в френски плен остави:
прекрасен, драгоцен залог!
На Регул^[4] с доблестния бог,
готов бе в плен все да остава,
но в кредит сутрин у Верй^[5]
да пие по бутилки три.

6.

Понякога в шеги забавни
глупака сторва пух и прах,
а умния раздразва славно —
ту явно, ту пък с таен смях,
макар че нявга ще се случи
и него някой да поучи:
и той, останал сам без коз,
да се почувства, прост и бос...
Той спора весел ще изкара
с ответ ту остър, ту пък тъп,
понявга в думите е скъп,^[6]
понявга остро пък ще скара
приятелите с тайна цел —
и ги изпраща на дуел.

7.

А после той ги примирява,
зер да закусят трима те...
Конflikта тайно обезславя,
шега нелепа ще сплете;
Sed alia tempora!^[7] Слава
(тъй както любовта минава)
минава бурно с младостта.
Зарецки сети старостта
и, свит под сенчести акации
от бури скрил се най-подир,
живее в мъдрост и във мир,
сред зелето, като Хораций,^[8]
развъжда пилци и яйца
и учи своите деца.

8.

Не бе той глупав и Евгений,
не любящ хладното сърце —
бе влюбен в умните съждения
и изразното му лице;
и с радост срещаше умника,
спореше често той и никак
сега не му се удиви,
когато пак се появи.
Зарецки спря и след привета
с наченатия разговор,
поднесе му с усмихнат взор
писмото кратко на поета.
Евгений, взел го, тоя час
прочете в себе си, без глас.

9.

То бе приятна, благородна
покана, или пък картел.^[9]
Тя с хладна яснота го бодна:
зове го Ленски на дуел.

И към носителя Евгений,
обърнат с първото движение,
без лишни думи и суров,
продума: „Винаги готов!“
Посланикът, без обяснение,
да си отива пожела...
Отрупан много бил с дела;
и си отиде; но Евгений,
останал в себе си и сам,
бе недоволен, бе го срам.

10.

Наистина: погледнал строго
и себе си призвал на съд,
той се винеше в твърде много
неща, но главно тоя път,
че с любовта прекрасна, нежна
той се погаври тъй небрежно;
и после: Ленски бе поет
и в глупостите е превзет;^[10]
на младостта се туй не съди.
И сметнал го най-близък свой,
бе длъжен да покаже той
не себе — пълен с предразсъдък,
хлапак разпален, дигащ шум, —
а мъж на доблест, мъж на ум.

11.

Той можеше да се разкрие —
не като звяр настръхнал в лес:
от зло бе длъжен да отбие
сърцето младо: Ала днес
е късно: часовете хвъркат...
При туй — си мисли — тук се бърка
изпитаният дуелист;
а той е зъл, клюкар, речист...

Той би се отплатил с презрение
за смехотворните слова;
а после людската мълга...
И на̀, общественото мнение!^[11]
Тук нашият кумир е: чест!
Светът се движи с нея днес!

12.

А кипнал в мъст нетърпелива,
стоеше в къщи Ленски блед;
Зарецки влезе и бърливо
върчи тържествено ответ...
Ревнивецът се разтрепера!
А той си мислеше, че звер
ще се изплъзне тоя път
из примката и подла гръд
ще заслони от пистолета.
Съмнението отлетè —
на мелницата утре те
ще се присрещнат при разсвета;
и под насочени дула
ще сложат своите чела.

13.

С душа, кокетката презряла,
не искаше той, горд поет,
да срещне Олга пред дуела,
завзрял се в часовете блед;
но трепна цял от мисъл злостна,
отиде пак у тях на гости.
Той мислеше да я смути,
когато се при тях вести.
Но тя си същата изглежда...
На къщния стояща праг,
го срещна с весел порив пак,
подобно ветрена надежда;

безгрижна и без мисъл зла,
каквата вечно е била.

14.

„Защо се скри тъй рано снощи?“ —
бе Олиният пръв въпрос.
Той, любовта си чувстващ още,
повеси мълчаливо нос.
Изчезна всичката ревнивост
пред блясъка в очите живи —
пред тая нежна простота
и живата ѝ чистота!...
Погледна в сладко умиление
и пак видя, че е желан,
и от разкаяност терзан,
напъна глас за извинение:
почувствал себе си неправ,
отново радостен и здрав...

15. 16. 17.

И пак замислен и печален,
стои пред масата несвой,^[12]
но силите не са остали,
да ѝ припомни нещо той;
той мисли: аз ще съм спасител
попречващ нему, развратител,
сърцето ѝ да похаби
с въздишки, с пламък и хвалби;
та червеят презрян, отровен
стъблото да не скърши с яд
на светия прекрасен цвят,
едва за утрото отворен.
Туй значи: в кипналата страст
в другаря си ще стрелям аз!

18.

Ако би знал той, колко рани
в Татянината гръд горят!
Ако се сещаше Татяна,
ако би знала тоя път,
че утре те обзети в злоба,
двамина ще спорят над гроба:
ах, може би, със любовта
би ги смирила някак тя!...
Но тая страст дори случайно
не беше никой тук открил:
той беше се усамотил,
а тя изгаряше тук тайно.
Би знала няня за това —
но беше стара тя глава.

19.

Таз вечер Ленски бе разсеян,
ту в унес, ту пък в спора пръв;
когото музата лелее,
той винаги ще е такъв.
И зад рояла, мрачно, бавно,
той взимаше акорди равни
и, поглед в Олга устремил,
шептеше: „Още ли съм мил?“
Но стана вече: вѐн е късно;
в разлѝката с живота скѝп
сърцето му трепери в скрѝб
и от скрѝбта то ще се прѝсне.
Тя гледа като че през сѝн.
„Що става с теб?“ Но той е вѝн.

20.

В дома прегледа пистолета
и пак в калѝфа той го скри;
и, разсѝблякѝл се, поетѝт
при лампа Шилера откри;

но мисъл го една обзема,
в гърди сърцето не задремва
и с непостижна красота
той вижда Олга сред нощта.
И Ленски книгата затваря
и пише странни стихове:
любовни пусти бляновè
звучат и той ги приповтаря,
в пожар лиричен обладан,
подобно Делвиг^[13] наш, пиан.

21

Но аз съм спазил стиховете
тях случаят ги съхрани:
Къде, къде, там отлетехте
на пролетта ми златни дни?
С какво денят грядущ приижда?
Завирам поглед и не виждам,
сред мрак дълбок потъва той.
Съдбата следва пътя свой,
смъртта ли ме прониже бледен
или я пък избягна аз —
то все едно е: идва час
определен — часът последен!
Благословен на грижи ден!
И леден мрак — благословен!

22.

Ще блесне лъч и ще възлезне
пак слънцето над ярък ден;
аз, може би, ще в гроб изчезна
и в ледения мрак студен,
и спомените за поета
ще отнесе спокойно Лета.
Ще ме забрави мен светът;
но ти ще спреш ли някой път

в сълзи над ранната ми урна,
ще мислиш ли: „Люби ме той,
той даде мен живота свой
в разсвета му печално-бурен?
Но аз зова сега в мъгла:
Обичам те: ела, ела!...“

23.

Но тъмен всеки стих излиза
(това романтика зовем,
а аз не виждам романтизъм,
пък и защо се тука врем?).
И пред зори едва, на края,
склони главата си замаян
над думицата идеал.
Едва бе тихо той заспал,
обгърнат в сънно обаяние,
и влезе верният съсед
в безшумния му кабинет,
за ставане да го подкани:
„Часът е вече седем, сам
Онегин сигур чака там!“

24.

Но той се лъжеше: Евгений
сам още спеше тежък сън...
Петелът сенките стаени
изпращаше с нощта навън,
а той почиваше дълбоко.
И слънцето се спря високо
и птици, прелетен рояк,
блестят; а той не става пак,
лежи, прострял се на кревата,
потънал целият в покой,
и чак когато стана той,
пердета дигнал от стъклата,

видя: денят отдавна бял
и той е вече закъснял.

25.

Звъни. И във чевръсто бяга
слугата — френеът Гильо̀,
халат и чехлите предлага,
подава чистото бельо.
Той бързо дрехите надява
и на слугата си предава
да се приготи на свой ред,
но с бойния му пистолет.
Шейната е навън готова —
към мелницата полете...
И стигнаха, и спряха те.
Гильо̀ с „Лепаж“-а^[14] е съдбовен,
конете сам остави той
при двата дъба на престой.

26.

Опрял се, Ленски, блед, навъсен,
очакваше нетърпелив;
Зарецки лееше яда си
по дуеланта мързелив.
Онегин стигна с извинение.
„Но с вас — извика изумено
Зарецки, — няма секундант!“
Класик в дуела и педант,
към методите той бе с чувство,
не искаше в хуманен век
да гръмнеш току-тъй човек:
то става, става, но с изкуство.
Закон е то необорим!
(И трябва да го поздравим.)

27.

„Кой секундант? — подзе Евгений. —
Да, ето го: monsieur Guillot.
Аз не предвиждам възражения
и нищо тук не виждам зло;
той може да е неизвестен,
но затова е много честен.“ —
Зарецки устните си сви.
И той към Ленски промълви;
„Какво, да почнем?“ — „Да, чудесно!“
Към мелницата взеха друм,
а изотзад вървят без шум
Зарецки наш с човека честен
и преговарят и спорят;
вразите чакат и мълчат.

28.

Врази! Нима вражда позорна
на кървав пир ви води тук?
Не посветихте ли доскоро
живота си един на друг?
За да застанете днес злобни,
на стари врагове подобни,
и като сред жесток кошмар,
другар да готви за другар
смъртта спокойно и сурово...
Преди кръвта да потече,
не ще ли някой изрече
словата за другарство ново?
Но пред враждата с порив див
срамът е винаги лъжлив.

29.

Но ето, блеснаха оръжия
и в шомпола удари чук.
Цевта ръбата пълнят бърже —
и ударник отсича звук.

Струята сива на барута
протича тихо, тихо чу̀та.
Поставят кремъ̀ка със звъ̀н.
До близкия застанал пъ̀н,
мосю Гильо̀ стои смутено.
Те снемат бавно плащовѐ
и крачки тридесет и две
брои Зарецки; и студено
ги той развежда в смут обзет —
и всеки взема пистолет.

30.

„Срещнете се!“ — им каза бавно.
И без да вдигат пистолет,
с походка твърда: тихо, равно
минава всякой мълком, блед,
по крачки четири — съдбовни.
Евгений пистолет спокойно,
без да прекъсва хода свой,
започна да повдига той.
Вървят по правилата стари
и Ленски вече се цели,
но... изведнъж се повали:
Онегин гръмна пръв... Удари
часът на бедния поет:
и мълком пусна пистолет.

31.

Ръката си на гръд поставил,
той падна с поглед замъглен
в прегръдката на смърт корава.
Така по склона в ярък ден
искряща, от лъчи огрена,
политва соспа^[15] вледенена.
Обзет от моментален мраз,
Онегин притърча тогаз,

но беше късно вече... Ясно,
певецът млад и вдъхновен
лежеше блед и вцепенен!
Под бурята цветът прекрасен
умря при утринен пожар
като кандило пред олтар...

32.

Лежеше неподвижно странен
и отмалял, непробудим...
А на гърди дълбока рана
кървеше и струеше дим.
Сърцето секна мигновено,
а миг преди бе вдъхновено;
с надеждите и в гняв суров
кръвта кипеше там с любов.
Сега като че в дом напуснат
е легнал мрачният покой,
завинаги е млъкнал той
и креп е по стъклата спуснат.
Стопанинът го няма. Да.
И няма никаква следа.

33.

Добре е с епиграма дръзка
да раздразняваш ти врага,
да виждаш как от гняв се пръска
склонил бодливите рога,
и в огледалото се гледа,
засрамен, победен и бледен;
и как приятно е тогаз,
ако крещи: „Това съм аз!“
Но по-приятно е в мълчание
да му приготвиш гроб проклет
и го прицелиш с пистолет
от благородно разстояние;

но да го пратиш в гроба там,
не ще да е приятно вам.

34.

Какво е, ако с пистолета
убиете приятел млад,
затуй че бил е зъл в ответа,
или пък сред ненужен яд
замаян ви е наскърбил,
или пък в скуката унил
ви е поканил на двубой?
Кажете ми с разума свой,
какво ви чувство овладява:
когато той, непробудим,
е легнал с рана в кървав дим
и постепенно вледенява;
откликва глух той и суров
на вашия отчаян зов?

35.

И там с дълбоко угризение,
в ръката стиснал пистолет,
стоеше над трупа Евгений.
„Убит!“ — реши съседът, блед.
Убит!... При тоя възклик черен
Онегин бързо, разтреперан,
зове слугата, полужив.
Зарецки сложи, предпазлив,
в шейната леденото тяло,
за да вървят в обратен път.
Усетили мъртвец, хриптят
конете буйни, с пяна бяла —
гризат стоманните жвала.
И литнаха като стрела.

36.

Скърбите ли зарад поета,
едва за радостта роден
и паднал още при разсвета
на своя юношески ден?
Къде са ярките копнежи
и благородните стремежи,
и чувствата на младостта,
и доблестта и нежността?
Къде са бурните желания,
за знания стремеж висок,
и страх от срамния порок,
и бляновете на избраник —
ти, призрачен неземеен звън,
в поезията свята — сън!

37.

Той, може би, бе за спасение,
или за слава тук роден
и с лирата си вдъхновена —
звънът на лирата свещен —
би се подел до вековете,
и през живота си поетът
би стигнал най-висока чест.
И сянката му скръбна днес
отнася, може би със себе
свещена тайна, и за нас
загълхна животворен глас —
за да не чуе в гроб погребан
от времената нови зов,
нито народен благослов.

38. 39.

Възможно друго е: изстинал,
че би живял ненужен дял
и след младежките години
напълно той би охладял.

Дошла би сивата промяна:
простен с мечтите и оженен,
живял би в селото рогат,
пристегнат в топлия халат;
познал би той живота, всъщност,
и, от подагра заболял,
би ял, би пил и би тлъстял,
и на постелката намръщен
умрял би той след дълги дни
сред лекари, деца, жени.

40.

Каквото и да е, читател,
но ето че поетът млад —
замисленият наш мечтател —
умря от близкия си брат!
Наляво, близко до селото,
де обитаваше в живота,
два бора сраснати стоят,
под тях спокойно се струят
водите на поток долинен.
Орачът тук почива сам
и вечери жетварки там
напълват менци и съдини;
а вътре в буренака гъст
се вижда паметник и кръст.

41.

Под него (дъжд ли ще удари —
дъждът пролётен над степта)
овчар, плетещ цървула шарен,
на Волга пее песента;
или пък гражданката млада,
дошла на село за прохлада,
когато с коня си лети
стремглаво в тия широти, —

тя тук се спира и застава;
и свила пъстрия перваз
на шапката, чете тогаз —
и после пак си отминава,
ала през погледа личи
сълза в прекрасните очи.

42.

И свръща ходом през полето,
в душата с вътрешна борба —
и мисълта ѝ е заета
на Ленски с глухата съдба.
„Що стана с Олга, — тя се пита, —
скърбя ли дълго по убития
и минала ли е скръбта?
Сестра ѝ пък, къде е тя?
Беглецът де е днес, несретен,
на хубавици моден враг, —
къде е скръбният чудак,
убиец мрачен на поета?“
За всичко и за всички вам
подробна сметка ще ви дам.

43.

Но не сега. Макар и много
да любя аз хероя мой,
ще се повърна като мога,
ала сега да чака той.
Годините към проза кимат
и гонят пеещата рима,
и аз — с въздъх признавам аз —
след нея се влека без страст.
Стихът се мъчно вече ниже
върху хвърчащите листа
и друга ледена мечта
тревожи с ледените грижи

съня на моята душа,
и с нищо аз се не теша.

44.

Изпитах други аз желания;
изпитах нова аз печал;
в желания се не улавям,
скръбта си аз неотмилял.
Мечти! Къде сте с чиста сладост?
И вечната й рима — младост?
Нима увяхна вече тя —
венец спаружени цветя?
Нима наистина залязва
и няма да се съхрани
живота с младите му дни
(което съм в насмешка казвал)?
И мигар няма тук възврат?
И аз не съм отдавна млад?

45.

Да. Моят полуден настава,
признавам се в това и аз.
Но нека е така: прощавай,
младежка моя, лека страст!
За всичките ти наслаждения,
за скърби, радости, мъчения,
за бури, шум и пирове,
за твоите свежи дарове —
благодаря ти, моя младост!
В живот ту бурен, ту пък тих
напълно с теб се насладих;
доволно! Без сега да страдам,
към нов завръщам вече път,
където да отдъхне гръд.

46.

Простете, призраци стаени:
в покоя ви не се теша —
изпълнили със страст и леност
замислената ми душа.
А ти, младежко вдъхновение,
вълнувай ме с въображение
и оживявай моя сън:
разнасяй често ведър звън,
недей оставя в пустош тежка
душата сред жестоки дни
накрая да се вкамени
сред упоение мъртвешко,
сред горделиви подлеци
и сред блестящите глупци.^[16]

[1] Там, гдето дните са облачни и къси (...) Роден народ е, комуто смъртта не носи болка. Петрарка. (итал.) ↑

[2] Дианин зрак — често в поетичната реч на 19 в. образът на Диана се отъждествява с Луната; в Пушкиновите стихотворни похвати Диана е синоним на лунната светлина („Дианы луч“). ↑

[3] предвзето — тенденциозно, преднамерено (а не както неправилно е употребено в първоначалния превод на Хрелков: превзето — докачливо, нелюбезно). ↑

[4] Регул — римски пълководец през 3-ти в. пр. н. е.: има се предвид легендата за това, че Регул, взет от картагеняните в плен, бил пратен от тях в Рим с предложение за мир, но той посъветвал римския сенат да се продължи войната, след което доброволно се върнал в Картаген заради честната дума, която бил дал за завръщането си, въпреки, че при картагеняните го очаквала мъчителна смърт. ↑

[5] Верй — известен парижки ресторант от онова време. ↑

[6] в думите е скъп — скъперник на думите, мълчаливец. ↑

[7] Sed alia tempora! — Но други времената (са)! (лат.) ↑

[8] според една френска поговорка „да садиш зеле“ значи „да живееш по селски“; след участие в една от гражданските войни, Хораций се оттеглил в подареното му от Меценат имение, възпявайки в стихове простотата на селския живот. ↑

[9] картел — писмена покана за дуел (остаряло название). ↑

[10] превзет — докачлив, нелюбезен /а не както неправилно е употребено в първоначалния превод на Хрелков: предвзет — тенденциозен, преднамерен/; иначе казано, у Хрелков понякога се забелязва тенденция да разменя тези близки по звучение, но различни по смисъл думи. ↑

[11] „И нѧ, общественото мнение!“ — стих от комедията на Грибоедов „От ума си тегли“, който Пушкин припомня, за да иронизира нелепостта на слуховете, задните мисли, сплетните и предразсъдъците, от които честолюбците се вълнуват. ↑

[12] несвой — неадекватен, не на себе си, разтърсен от чувство. ↑

[13] Антон Делвиг — барон, руски поет, издател, съученик и приятел на Пушкин. ↑

[14] „Лепаж“ е фирма, производителка на огнестрелно оръжие, основана в края на 18 в. от французина Jean Le Page и съществувала до началото на Втората Световна Война. ↑

[15] соспа — снежна купчина, пряспа; тук представата е за свличаща се снежна маса, т.е. за лавина. ↑

[16] Краят на шеста, глава е преработен от Пушкин след излизане на първото издание: първоначално е имало и 47-ма строфа, а 46-а строфа е била малко по-различна; в окончателния вариант е налице само 46-та строфа, която обхваща по-важните идеи на двете последни строфи от стария вариант. ↑

СЕДМА ГЛАВА

*Москва, России дочь любима,
Где равную тебе сыскать?*
Дмитриев

Как не любить родной Москвы?
Баратынский

*Гонение на Москву! Что значит видеть
свет!
Где ж лучше?
Где нас нет.*
Грибоедов

1.

От пролетни лъчи родени
из околните планини,
води са мътни, устремени
към притаени равнини...
Природата с усмивка ясна
посреща утрото прекрасно,
и бляскат сини небеса.
Прозрачни още, дървеса
сред пух въздушен зеленяят.
Из своя восьчен затвор

пчелата литва из простора.
Долини съхнат и пъстроят,
шумят стада и песента
на славея звучи в нощта.

2.

Как скръбно идваш ти над мене,
о, пролет! Време на любов!
Какво нерадостно вълнение
в сърцето ми откъртва зов!
С каква нерадостна забрава
душата ми се наслаждава
от веещата ведрина
сред тая селска тишина!
Или съм мъртъв за наслада
от свежия пролетен дар?
И пред живителния чар
изпадам в скука аз и страдам
и не съзирам ласкав зрак —
и над душата вее мрак!

3.

Или през светлата обнова
на пролетните цветове
е загубата по-сурова
в шума на свежи лесове?
Или е мисълта смутена
посред природа съживена,
че неповратно, с остра скръб
животът си отива скъп?
И сигур мисълта отмеря
сред поетическия сън
далечна пролет с ясен звън,
и нашето сърце трепери
в мечта по някаква страна
на чудни нощи и луна...

4.

Сега е времето: ленивци,
епикурейци-мъдреци
и непомръдващи щастливци,
покрили Левшина с венци.^[1]
Приамовци в селата бедни
и дами свежи, нежни, бледни:
зове на село пролетта
на работа и на цветя,
и на разходки вдъхновени
сред съблазнителния мрак.
Напред, напред, в полята пак,
в карети тежко настанени,
или на пощенски кола,^[2]
вървете в тихите села!

5.

И ти, четецо благосклонен,
с карета, цяла в бляскав лак,
напускай тоя град огромен
и есента се връщай чак;
там с музата ми своенравна
ще чуеш песента дъбравна,
самин над речния покой,
на село, де Евгений мой,
отшелник празен, сред унилост
живя, от нищо незает,
на Таня, бедната, съсед —
мечтателката моя мила —
и в злополучната вражда
остави горестна следа.

6.

Там, де из хълма с чиста радост
потокът в шеметна игра

блести из тучните ливади,
лети през липова гора.
Любовникът пролётен — славей —
нощта там с песни поздравява,
цъфтят цветя, води шептят
и камъни над гроб мълчат
на двата бора в сянка здрачна.
Там пътник спира и тъжи:
„Владимир Ленски тук лежи,
погинал рано в смърт юначна
в не знам коя година, ден.
Спи в мир, поете вдъхновен!“

7.

Там нявга вейките склонени,
с подранилия тих ветрец,
над урната, в покой смирена,
люлееха със скръб венец;
когато нищо се не мярка,
пристъпяха там две другарки
и под печалната луна
скърбяха в глуха тишина...
Сега е всичко там унило,
венец над вейки не трепти;
и само буренът шепти...
Овчарят само — вече хилав —
като тогава крак събул,
наплита с песен пак цървул.

8. 9.

.....
.....
.....

10.

Нещастен Ленски! Тя не страда

и нито дълго плака тя.
Уви! в света невяста млада
живее кратко със скръбта.
Сега тя друг следи с внимание.
Успя той тежкото страдание
с любовни ласки да смени;
тъй съумя да я плени
и тя сърцето му е взела —
и с офицера хубавец
стои свенливо под венец,
главата на гърди привела,
а из приведени очи,
прикрито усмех лек личи.

11.

Нещастен Ленски! Там зад гроба,
в пределите на вечността,
певецът скръбен и беззлюбен
дали се сепна от вестта;
или приспан над тъмна Лета
в безчувственост, блажен, поета,
от нищо вече несмутен,
не вижда нито нощ, ни ден?
Да! Равнодушната забрава
зад гроба чака всички нас;
враждебен или близък глас
замлъква. След това остава
наследнишкият буен хор
и недостойният му спор.

12.

И пеещият глас на Оля
заглъхна в Ларини през бол;
уланът не по своя воля
отива с нея в своя полк.
И майката се въвн прощава

и цяла от сълзи задавя
и люшка се едва-едва;
а Таня, клюмнала глава,
от смъртна бледност е обзета
и гледа тя с печален взор
от замъгления прозор
великолепната карета —
и как се всички суетят,
преди да тръгне тя на път.

13.

Като в мъгла бе дълго взряна,
догде каретата се скри.
И ето я сама Татяна!
Другарка в скърби и игри —
прекрасната ѝ гълъбица
едничка — родната сестрица,
съдбата скрива сред тъма
и тя остава сам-сама.
Подобно сянка се провира,
из парка глух и опустял —
и среща всякъде печал
и радост нигде не намира:
сърцето трепка, тя мълчи
с помътени от скръб очи.

14.

И през жестоката самотност
по-силно пламва глуха страст.
Онегин сграбчил ѝ живота
със своята огромна власт.
Тя няма вече да го вижда;
тя трябва да го ненавижда,
убиеца на своя брат.
Но падна там поетът млад
и никой вече го не помни.

И Олга вече е при друг
и паметта за него тук
е дим в пространствата огромни;
и само две сърца горят
от скръб... но за какво скърбят?

15.

Бе вечер. В тихата природа
се чува бръмбарът едвам...
Разпръскваха се хороводи
и зад реката огън там
гореше. И в полето чисто
под лунните лъчи сребристи,
в мечти сред бледата тъма
Татяна скиташе сама.
И изведнъж видя от ската
село и лес в здрачѐн покой,
с дома на нашия херой —
и долу светнала реката;
сърцето почна да трепти
и цялата се тя смути.

16.

Съмнението се възправя:
„Назад! — шепти ѝ таен глас.
Не, тук ме никой не познава
ще вляза малко и тогаз!...“
И тихо слезе тя от ската,
обгърната от тишината —
и с пълен от уплаха взор,
навлезе в стихналия двор.
Но литнаха към нея псета
и, смаяна от всичко, тя
в уплаха силно изпищя.
Притекоха се рой момчета
и ги разгониха със бой,

а нея — под покроба свой.

17.

„Да видя къщата поисках!“ —
продума тя. И веднагà
изтичаха те при Анися,
и тя пристигна с ключ в ръка.
Дойде Анися и отвори;
и влязоха в дома просторен
в дома на нашия херой,
де дълго бе прекарал той.
Видя тя залата пустинна
(останала без господар)
и щека върху скъп билиард.
Анися сочеше невинно:
„Камината, където той
седял понякога в покой.

18.

Обядваха тук често двама...
да, с Ленски, с нашия съсед!
Сега елате по-натам и
сред стихналия кабинет;
тук сутрин чакаше по-хлад
управителя за доклад,
закусваше, четеше там...
И старият живя тъй сам.
Понявга беше в настроение
и с очила в неделен ден,
играеше на карти с мен.
Прати му, Господи, спасение
и костите му упокой
в земята-майка, в рая твой!“

19.

Татяна с поглед в умиление

се взираше към всеки кът;
и всичко бе така безценно —
вълнуващо невинна гръд
с полумъчителна наслада;
и маса, книги, и лампада,
и под закрития прозор
застланият креват с ковъор;
пейзажът зад стъклата лунен,
и вътре полуздрача блед,
и Байроновият портрет,
колонката със бюст чугунен
и с шапка, смръщено лице
и скръстени на гръд ръце.

20.

И дълго в модната килия
стоеше без да шавне крак.
Вън почна вятърът да вие:
долината — обвита в мрак.
Гората спеше над водите,
луната беше вече скрита
и пилигримката, уви,
разбра, че трябва да върви.
И скрила своето вълнение,
поела си дъха едва,
обратно тръгна след това,
но тук поиска позволение
с молба, дано я пускат те,
да идва книги да чете.

21.

И пред вратата, вън, Татяна
се разпрости. И пак след ден
от утринта пристига рано
тя в кабинета запустен.
В мълчанието там, самичка,

забравила и свят, и всичко,
останала на свобода,
горчиво, дълго тя рида...
Погледна после в томовете:
до тях не бе й най-напред...
Но изборът им в строен ред
я порази. И тя зачете
с душата жадна за любов;
и цял светът ѝ стана нов!

22.

Макар да знаем, че Евгений
и с книгите се бе простил —
все пак той няколко творения
за себе беше съхранил:
певецът блед на Дон Жуана^[3]
и с него няколко романа
от пошлия съвремен век
и в тях модерния човек —
изобразен доволно верно
с безнравствения му живот
на егоист и сух деспот,
потънал сред мечти безмерни,
и с озлобен и тънък ум,
посред кипящ и празен шум.

23.

Личеха множество страници
с бележки, знаци върху тях;
и прибледнялата девица
откриваше през тръпен страх
и с трепет и въздишка тежка
по неговите забележки,
в покоя глух, усамотен,
от що е бивал поразен.
Тя среща по полята бели

от молива му блед черти —
сърцето му из тях трепти,
душата се разкрива цяла,
ту с думи, или белег с кръгче,
ту с въпросителен и кръстче.

24.

И тя започна — малко-много —
да вижда сякаш през нощта
и прояснява — слава Богу —
човека, по когото тя
изстрада в ориста си властна:
чудак ли скърбен и опасен,
зъл демон ли бе непознат,
създаден от самия ад,
или пък ангел? Или призрак —
нищожна сянка; или наш,
московец със Харолдов плащ
и роб на чуждите капризи,
словар на модния език?
Не е ли просто той смешник?

25.

Тъй Таня тъмната загадка
на словото разкрива бавно?
Забрави: времето е кратко
а вкъщи чакат я отдавна,
където водят по съседски
върху съдбата й беседа:
„Какво? Та тя не е дете!“ —
си доверяват тихо те. —
„А Олга беше уж по-млада.
Да, искам вече да я дам,
а на кого — сама не знам!
На всички отговаря хладно:
Не искам! И седи дома,

или пък скита сам-сама“.

26.

— Не е ли влюбена? — „В кого ли?

Тя пред Буянов беше мраз,

а Петушков напусто моли.

Хусарят Пихтин бе у нас:

какво не прави, що не струва,

дано я някак развълнува!

Аз мислех, че ще стане уж,

пък то, и той й беше чужд“.

— Тогаз ще идете, госпожо,

в Москва, на момин панаир.

Там ще склони тя най-подир.

„Ох, бедни сме! Едва ли може...“

— „Ех, за година има там,

не стигне ли, и аз ще дам“.

27.

На старата хареса много

съветът с умните слова

и тя, обзета от тревога,

реши да тръгнат за Москва.

И Таня своя смут сподави,

че там ще иде и представи

чертите ясни пред света

с провинциална простота;

и с изостанали премени

и изостанал речев склад

ще предизвика в оня свят

насмешки с погледи припрени!...

О, страшно е! И по-добре

да си остане и умре.

28.

Тя става рано пред лъчите

и тича в глухите поля;
и с тъпа болка на очите
се вира като през мъгла...
Простете, трепетни долини
и планини прекрасно-сини,
гори с познати дървеса
и тихи, чудни небеса,
и ти, природо моя дивна!
Сменявам тихите места
с блестяща, шумна суета!...
Прощавай, свобода щастлива!
Защо, къде отивам аз?
Какъв съдбата готви час?

29.

Разходките ѝ не престават:
ту ручей, ту хълмовè —
поред тя всичко посещава
и всичко с прелест я зове.
Като с отдавнашни другари —
с горите, с местностите стари,
тя иска с тях да се прости.
Но бързо лятото лети
и есен листи вече рони;
природата вълнува гръд,
с одежда, жертвана пред смърт.
И север облаците гони,
и вихър вие в късен мрак,
и зима чудна идва пак.

30.

Дойде, надвисна над простори
и по клонати дъбовè,
покри с вълнистите ковьори
гори, поля и хълмовè.
И с блясъка на снеговете

сравни реката с бреговете.
Да, майка-зима е над нас
и свети с ледения мраз.
Едничка се Татяна крие
и зимата не среща тя
и бялата ѝ красота;
ни с първи сняг да се измие
по рамене, лице и гръд:
да, тя ще тръгва в страшен път.

31.

За тръгване е време, ето —
отминал е последен срок;
забравената им карета
на друма вече е широк.
Обозът е от три талиги,
пристегнати с въжа, вериги;
съсъди, маси и безброй
сладка, дюшеци, пъстър рой
завивки, клетки за петлите;
сервиз, стъкла, et cetera,
ръка грижлива тук събра,
и ето, дигат шум слугите,
на път са с цял табун поне
от буйни, чакащи коне.

32.

И почват вече да запрягат,
закуски носи стар готвач;
и дотоварват и пристягат,
ехтят подвиквания, плач.
На кранта суха и космата
седи фореиторът^[4] брадат и
децата чакат и стоят
с желание да се простят...
Накрая тръгват с шум, вълнение,

напред към пътните врата:^[5]
„Простете, радостни места!
Прости, приют на скръб смирена!
Ще се завърна ли при вас?...“
И сълзи давят ясен глас.

33.

Когато нашата просвета
на работа се призове
(според мечтите ни заветни,
след пет далечни векове —
при философско изчисление),
у нас ще бъдат заменени
с шосета всеки труден път
и всичко ще съединят
чугунни мостове високи
опасани отвред с дъги,
и пред понесени води
тунели ще ехтях дълбоки;
ще има в пътя най-подир
при всяка станция трактир.

34.

Днес в пътя ни нерадост лъха,^[6]
прогнили мостове стърчат,
по спирките бълхата с плъха
не дават людете да спят.
Трактири няма. В избите хладни
виси надменно с наглост гладна
вехт ценоразпис в прах покрит
и дразни празен апетит.
В туй време селските циклопи
пред огъня, като напук,
лекуват вѣн с огромен чук
творбата лека на Европа^[7]
и благославят те с любов

в земята родна всеки ров.^[8]

35.

Но зимно време е свободно
и леко би пътувал ти.
Тъй стих без смисъл в песен модна
като пуст път пред нас блести.
Автомедоните^[9] са бойки
и като вихър — с бързи тройки.
Изнизват се се пред празен взор
тук стълбове, а там стобор.^[10]
А Ларина бе скъпа^[11] толкоз,
че никак и не пожела
да тръгнат с пощенски кола;^[12]
и Таня наскуча до болка
из пътя цял от седем дни
сред разпростряни равнини.

36.

Но свършва пътят необятен:
отпред Москва им се яви;
припламват кръстовете златни
върху старинните глави.
О, братя! Как бях благодарен,
когато с черкви и звънарни,
с дворци проблесна тя веднъж
и се разкри на шир и дълж!
Как често в горката разлъка,
с приведена от скръб глава,
съм мислил аз за теб, Москва!
При твоя звук ти с колко мъка
за руското сърце гориш!
И колко много ти таиш!

37.

И ето го, посред дъбрави,
Петровският дворец, без стон
от миналата наша слава.
Напразно тук Наполеон
очакваше сред упоение
Москва в коленопреклонение —
с ключа и сведена глава...
Ала не даде ти, Москва:
покорност теб не бе присъща,
и вместо с искания дар
посрещна с яростен пожар
изпепеляващ всяка къща!
А Бонапарт — във смут, несвой^[13] —
съзна загубения бой.

38.

Прощавай ти, свидетел славен,
Петровски замък. Хей, колар,
ти спиш!... Виж бялата застава;
летят по Тверски булевард.
Трещят коли в паваж изрътен:^[14]
пробягват будките крайпътни,
фенери, лавки и деца,
с различни възрасти лица,
мъже, бухарци и огради,
търговци, селяни, шейни,
бордеи, кули и жени,
аптеки, люде, къщи модни,
балкони, с лъвове врата,
и черни гарвани в ята.

39. 40.

И дълго те конете гонят —
минава вече час и друг,
и стигнаха при Харитоня^[15]
и трябва да разпрягат тук.

Тук остарялата им леля
лежи от охтика в постеля
и те при нея ще запрат.
Посреща ги след дълъг път —
с пенсне и дрипи по кафтана,
с чорап в ръце, — слуга калмик,
а в гостната ги среща с вик
княгинята върху дивана.
И с плач и възклицания те
се запрегръщаха дветè.

41.

„О, ти, mon ange!“ — „Pachette!“^[16] — „Алина!“
Припомнят младостта едва!
— За дълго? „Мила ми кузина!“
„Седни! Как чудно е това!
Ей Богу, сцена из романа...
А ето моята Татяна!
Ах, Таня, скъпа ми, ела,
като че виждам аз в мъгла...
Припомняш ли си Грандисона?“
— Кой Грандисон?... О, Боже мой!
Да, помня, помня. Де е той?
„В Москва, живее в Симеона;^[17]
на Бъдни бе ме посетил,
сина си скоро той женйл.

42.

А оня... после ще си кажем...
Ох, как ме всичко в мен боли!
А пък ще трябва да покажем
на Таня близките, нали?
Нозете ми не са покорни.
А вие сте от пътя морни,
почивка трябва ви на вас...
Ох, как съм слаба вече аз...

Тежи ми мен дори и радост,
не само скръб... мой ясен ден!
Не бива ме за нищо мен...
Животът в старини е гадост...“
И смаяна от радостта,
през сълзи се закашля тя.

43.

Болницата с прекрасна радост
я трогна, ала тя тъжи.
На чуждо място е досадно
и в чужда стая ѝ тежи.
И под завесата копринна
нощта е тежка и пустинна;
когато утринният звън
зове за труд след нощен сън,
я сварва в стаята ѝ права.
Тя гледа в тъмните стъкла,
нощта редее през мъгла,
но тя поля не различава;
пред нея е незнаен двор,
с конюшни, кухня и стобор.

44.

И по роднинските обеда
развеждат Таня всеки ден.
Разсеяна тя всички гледа
през погледа си изумен.
Дошла роднина издалече
посрещат всички с топли речи
и с топла радост и мечти.
„Порасте вече, Таня, ти!
А сякаш скоро бе, те кръстих?“
„А аз те носих на ръце!“
„А аз те плясках по ръце!“
„А аз ти сладки давах с пръсти!“

И в хор стариците твърдят:
„Как бързо дните ни летят!“

45.

Но няма никаква промена;
не е до там отишло чак:
и на, княгинята Елена
е с тюлената шапка пак,
пак пудри се Лукеря Лвовна
и лъже пак Любов Петровна,
Иван Петрович пак — глупец,
Семьон Петрович — скъп^[18] подлец,
а Пелагея Николавна
любовника не сменя с друг
и води същия съпруг;
той пак е в клуба член изряден,
все тъй е глух, все тъй — смирен,
за двама лапа всеки ден.

46.

И щерките им я прегръщат —
надменни грации на Москва...
И с погледи я те обгръщат
отдолу, цяла, до глава;
намират я, че е стеснена,
провинциална и смирена
и че ѝ пречи бледността —
но, впрочем, не е грозна тя...
Съгласно своята природа
я водят с себе и дружат,
прегръщат нежно всеки път —
накъдрят по последна мода
и ѝ разправят, без да ще,
сърдечните си тайни те,

47.

за повседневните победи,
надежди, лудости, мечти.
Текат невинните беседи,
с привкус на леки клевети.
И всички чакат в смут потаен
да каже скритите си тайни
в очите им молба струи.
Но тя като че в сън стои
и слуша, няма, без участие;
и на скованото лице
скръбта на своето сърце —
съкровищник на скръб и щастие —
таи в безмълвна тишина
и не споделя ни с една.

48.

Понякога тя пожелава
в беседа да се приобщи —
но в гостната се занимават
с безкрайно пошли остроти
и всичко — бледо, злополучно, —
дори клеветят вече скучно;
и през безплодна сухота,
и през сплетните и речта
не пламва мисъл цели нощи.
Макар случайно в тоя шум
да би разцъфнал малко ум —
знак, че сърца живеят още! —
С комични глупости обвзет
да бе я сгрял ти, скучен свет!

49.

Тълпа от юноши архивни
лукаво с поглед я следят,
неблагоклонно и противно
за нея тихо си шептят.

А някакъв пък шут печален
я вижда някак идеална
и, до вратата спрял несвой,^[19]
елегия ѝ пише той.
До скучната ѝ леля, с Таня
Вземски седна, втренил взор,
и я увлече в разговор;
а пък зад него — тя не схвана —
перуката поправил в миг,
за нея питаше старик.

50.

Но там, де Мелпомена^[20] блеска
и с бурния си вой зове,
де маха мантията левска
и хладната тълпа реве;
и дете тихо дреме Талия^[21]
посред овации и похвали;
и само Терпсихора^[22] там
в младежа зрител ражда плам
(тъй както в миналото дивно,
когато бяхме вие, аз...),
не се объркаха със страст
ни дамският лорнет ревниво,
ни блясна с бляскаво стъкло
бинокъл в ложа, ни в кресло.

51.

Заведоха я и в Събрание.^[23]
Сред теснота и шум пиан
и музика в салон пространен
въртят се двойки в вихрен танц.
Красавици премени веят,
човешката тълпа пъстрее,
момински кръг на дълж и шир
лишава всички нас от мир.

Контетата се перчат стари
с нахалство, с панталон, с жилет
и с невнимателен лорнет;
тук идват в отпуск и хусари:
току-така — да се явят,
да бляснат и да отлетят.

52.

В нощта горят звезди чудесни,
с красавици — Москва блести;
най-ярко в купола небесен
луната сред звезди трепти.
Но таз, която аз не смея
със лира звучна да възпея,
като прекрасната луна
посред жените е една.
С каква отмереност небесна
минава тя по своя път!
И колко нега в дивна гръд!
И чар из погледа чудесен!
Но стига, стига, прекрати,
ти своя данък тук плати!

53.

Шум, писък, суетня, поклони,
галоп, кадрил, мазурка, валс;
и там, под тежките колони,
посред роднини, през печал,
Татяна гледа и не вижда.
Тя суетите ненавижда
и душно ѝ е тук... В мечта
преброжда родните места
при бедни селяни, събрани
в уединен прекрасен кът,
де ручейни струи струят;
при своите цветя, романи,

там, дето в здрачния покой,
я срещаше понявга той.

54.

Така мечтите си изрежда:
ни вижда свят, ни помни бал, —
а при това очи не свежда
от нея важен генерал.
И лелите й нестръпливи
и смигат със усмивки живи
и всяка й шепти едвам:
— Погледай скоро, вляво там.
„Наляво? Група люде само?...“
— Каквито и да са те, ти
натам очите извърти,
там де стоят в мундири двама.
На, дръпна се... на, пак е спрял...
„Кой? Тлъстият ли генерал?“

55.

Тъй! Нека с светската й слава
да поздравим Татяна тук.
А аз не трябва да забравям,
че в книгата възпявам друг...
Да изрека сега словата:
„Възпявам младия приятел
с капризи, с дързости прочут.
Благослови ти моя труд,
епическа, прекрасна музо!
И жезъл дай, да мога сам
да не залитам тук и там.“
Достатъчно е! Аз изхлузвам
ярема си, отдаващ чест
на класицизма с увод днес.

[1] Левшин — автор на много съчинения по стопанство (икономика). ↑

[2] кола — както на много места из своите творби или преводи, така и тук, Николай Хрелков се придържа понякога към една диалектна особеност, характерна за Северозападна България (Хрелков е роден в Бяла Слатина): думата „кола“ е в множествено число („волски кола“) поради представата, че колата има четири колела. ↑

[3] певецът блед на Дон Жуана — Джордж Гордон Байрон. ↑

[4] фореитор — „яздещ отпред“ (от нем.): един от кочияшите на големи впрягове, който не седи на капрата, а язди някой от най-предните коне, впрегнати в старинна карета за дълъг път. ↑

[5] врата — както на много места из своите творби или преводи, така и тук, Николай Хрелков се придържа понякога към една диалектна особеност, характерна за Северозападна България (Хрелков е роден в Бяла Слатина): думата „врата“ може да бъде, в зависимост от броя на крилата, както в единствено, така и в множествено число („входна врата“ — при еднокрила врата, „входни врата“ — при двукрила врата). ↑

[6] нерадост лъха — иронизира се княз Вяземский: „Станция“. ↑

[7] творбата лека на Европа — пътната каляска, която през 19 в. достигнала върховете на ненадминатото изящество и лукса; Пушкин иронизира ниския професионализъм, с който се извършвал „ремонт“ на авариралите каляски по пътищата на тогавашна Русия — „с огромен чук“. ↑

[8] благославят те с любов в земята родна всеки ров — намек за простонародната корупция: селяните благославят разбитите пътища, защото им се отваря добре заплатена работа по ремонтирането на повредените каляски. ↑

[9] автомедон — куриер, вестносец (в Руската Империя — чиновник, пренасящ служебно пощата по пътищата на страната, използвайки конски впрягове: ямщик); Пушкин иронично използва тук „Автомедон“, което е собствено име, срещано при Омир — име на Ахил вестносец. ↑

[10] „изнизват се... тук стълбове, а там стобор“ — сравнение, заимствувано от един куриер на княз Потёмкин: шпагата на куриера, случайно показала се въвн от габаритите на талигата, дълги часове тракала по оградните стълбове; въпросният княз Потёмкин е поставил

началото на руската традиция пътищата на Империята да се ограждат плътно по цялото им протежение с огради (а по-късно и с горски насаждения), с което се скривали неподходящите гледки от очите на пътуващите; днес почти навсякъде руските ж.п. линии са напълно отделени от околния ландшафт чрез безкрайни горски изолатори на видимостта. ↑

[11] скъпа — скъперница. ↑

[12] кола — както на много места из своите творби или преводи, така и тук, Николай Хрелков се придържа понякога към една диалектна особеност, характерна за Северозападна България (Хрелков е роден в Бяла Слатина): думата „кола“ е в множествено число („волски кола“) поради представата, че колата има четири колела. ↑

[13] несвой — неадекватен, не на себе си, разтърсен от чувство ↑

[14] изрътен — издълбан, неравен (път, настилка). ↑

[15] при Харитоня — близо до църквата „св. Харитония“, на Харитониевската уличка, където в ранното си детство е живял и Пушкин. ↑

[16] „Mon ange! Pashette!“ — Мой ангел! Пашенка! ↑

[17] в Симеона — в района около църквата «Св. Симеон». ↑

[18] скъп — скъперник. ↑

[19] несвой — неадекватен, не на себе си, разтърсен от чувство. ↑

[20] Мелпомена — древногръцка муза на трагедията. ↑

[21] Галия — древногръцка муза на комедията и леката поезия. ↑

[22] Терпсихора — древногръцка муза на танците и хоровото пеене ↑

[23] Събрание — московското Благородно Събрание; по времето на Пушкин това е бил дворянски клуб, където се правели публични балове и спектакли за елита на града. ↑

ОСМА ГЛАВА

*Fare thee well, and if for ever
till for ever, fare thee well.*

Вурон^[1]

1.

Отколе, в парка на лица
где безметежно разцъфтях,
четях усърдно Апулея,
а Цицерона не четях;^[2]
там всред тайнствени долини
и лебеди в спокойно-сини
води, с отблясък притаен —
яви се музата при мен
и в стаята ми се засели:
тя всичко с блясък озари,
за мен безкраен пир откри;
аз пях за детските веселия,
за славната ни старина,
за трепетите на съня...

2.

С усмивка срещна я светът,
успехът е да окрилява;
Державин, от задгробен кът,
с любезен жест ни благословява.

.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.

Закон за себе си превърнал
зова на мътната си страст,
с мечтите към тълпата свърнах
и музата си водих аз
на шумни пирове, на колко
среднощни празни обиколки,
и там в безумства и кошмар
поднасяше тя своя дар;
подобно на вакханка грешна,
сред песни чашите пълни,
и младежта в ония дни
след нея шумно се влечеше, —
и как бях много горд тогаз,
до ветрената дружка аз!

4.

Ала досади ми съюза
с тълпата; хукнахме далеч:
за мене ласкавата муза
преплиташе с прекрасна реч
вълшебство тайно сред разказа!
Като Ленора^[3] през Кавказа
под нощ и нощен небосклон
до мене скачаше на кон!
И бреговете на Таврида^[4]
видяхме в нощната мъгла,
върху високата скала,

де вечно пеят nereиди^[5] —
и към твореца с вечен хор
възхвалят дивния простор.

5.

Далечна столица забравил
и шум и шумни пирове
посред печалната Молдава,
тя в шатрените домове
на племена бродящи падна;
тя подивя, тя стана ядна.
Смени тя призива велик
за скудностранныя език
и песен в степи безначални...
И ето край. И изведнъж
из парка мой, на шир и дълж,
госпожица провинциална,
с печал преброжда на лице
и френски том държи в ръце.

6.

Днес музата великолепна
завеждам сред света лъжлив,
загледан в красотата степна
с уплаха в погледа ревнив;
през тесен ред аристократи,
контета войнски, дипломати
и дами преминава тя;
и в тая пъстра теснота
тя седна тихо с поглед вдаден,
ту в бляскащия странен цвят,
ту пък в представения свят,
пред домакинята там млада,
ту в дами сред мъже безчет —
подобно рамка на портрет.

7.

Харесва тя покоя строен
с олигархичен разговор,
на гордостта хлада спокоен
в човешкия размесен хор.
Но кой в тълпата там избрана,
стои безмълвен, блед и странен,
от всички сякаш отчужден?
Пред погледа му замъглен
минават скучни привидения.
От гордост ли, или от сплин,
стои замръзнал и самин?
И кой е той? Нима Евгений?
Да, ясно, ясно вече кой.
Но тук отдавна ли е той?

8.

Смирен ли е, или е същи —
и пак се прави на чудак?
Кажете ми, с какво се връща
и как ще се представи пак?
Какъв ще се яви, ви питам?
Дали с лика космополитен,
Херолд и квакер, лицемер
и с маска на лика си чер?
Или пък честен и свободен —
подобно мен, подобно вас?
Съвет такъв му давам аз:
да свърши с глупавата мода
в света, оттук натам поне...
— Познат ли ви е? — Да и не.

9.

— Тогаз защо така притворно
отсъждате за него тук?
Дали затуй, че неуморно
одумваме все някой друг;

че низостта самолюбива
все честната непредпазливост
предава гневно на позор;
крила, разперени в простор
прекършва грубо; само думи
че вземаме ний за дела;
защото глупостта е зла,
че важните са скудоумни
и само посредствеността
цени с охота глупостта?

10.

Блажен е младият през младост,
блажен е, който е узрял —
и който ледната прохлада
на дните с твърдост е търпял,
на сънища не се предавал,
сганта блестяща уважавал:
на двадесет години — гад,
на тридесет — с жена, богат,
на петдесет съвсем изплавал
от всички тежки дългове,
с пари, богатства, чинове
и по реда — спокойна слава,
и който чува в своя век:
N. N. е предобър човек.

11.

Но скръбно е да виждаш ясно.
че си пропуснал младостта:
че си я лъгал всекичасно,
че е била измамна тя;
че жаждите ти ненаситни,
че бляновете и мечтите,
като обрулени листа
са стъпкани през есента.

И тежко ще е и несносно
сред обеда — безкраен ред —
да бъдеш като на обред,
и след тълпата вечна носен,
спокойно, чинно да вървиш
и мнение не споделиш.

12.

Да бъдеш цел на клюки шумни
не е добре (но няма как),
да минеш сред света разумен
с притворството си за чудак,
или за фантазьор печален,
или за имбецил разгален,
дори за адски демон блед...
Онегин (с него съм зает),
убил другаря си в дуела;
без цел и труд живя до днес
години двадесет и шест,
измъчен в охолно безделие,
терзан от всичко на света —
без служба, работа, жена.

13.

И овладя го безпокойство
и жаждата безспир да сменя
местоприют (печално свойство,
що за малцина е решение).
Напусна той селото свое,
горите, нивите, покоя,
де призракт окървавен
смущава тихия му ден.
Запъти се из странство бързо,
без нищо в път да го зове,
но му светът опротиве —
тъй всичко лесно му омръзва;

и като Чацки — спрял-неспрят —
от кораба дойде на бал.^[6]

14.

Но кой събраните раздвижи,
като по никакъв сигнал?...
Към домакина приближават
прекрасна дама с генерал.
Ни неспокойна, ни студена,
ни приказлива, ни надменна,
и ни смутена посред тях,
без помисъл да подражава
и без излишен жест предвзет,
навсъде кима тя в привет...
Тя символ точен се явява
du comme il faut...^[7] (Шишков,^[8] прости,
и преведи го някак ти.)

15.

Жените се придвижват близко,
стариците сияят чак;
мъжете се покланят ниско
и търсят погледа ѝ благ.
Девоиците пристъпват тихо
из залата и се усмихват;
а генералът, сам смутен,
надига гордо нос блажен.
Не можеш да речеш: прекрасна!
Ала погледнеш ли я ти
от чёлото та до пети:
там няма мода самовластна,
която в Лондон — мъдър, стар —
наричат хората vulgar...

16.

...Това любимо мое слово,

непреводимо и до днес:
у нас е още твърде ново —
и би било съвсем на чест,
употребено в епиграма...
Към нашата се връщам дама:
с безгрижната си красота,
седеше мълчаливо тя
до бляскавата Вронска Нина^[9] —
таз Клеопатра на Нева —
и кой ще каже тук едва,
че Нина, с красотата дивна
и с поглед, всичко що плени,
съседката си затъмни?

17.

„Нима — помисли си Евгений, —
нима е тя? — и гледа блед, —
Как? Из полята притаени...“
И с неразлъчния лорнет,
той се извъръща поминутно
към образа, припомнил смутно
великолепните черти...
„Дали познаваш, княже, ти
жената в шапка; с цвет малинен —
с посланика испански там?“
А князът му не вярва сам:
— Аха, но беше ти пустинник!
Ще те представя, ето на. —
„Коя е?“ — Моята жена. —

18.

„Не знаех аз това по-рано!
Отдавна ли?“ — попита блед.
„С коя?“ — За Ларина. „Татяна?“
— Позната? — „Аз им бях съсед.“
— О, значи тъй. — И князът тихо

представи радостно усмихнат
роднината, приятел стар...
Погледна тя със своя чар,
и колкото да бе смутена,
и колкото да беше тя
сразена, смаяна с вестта,
остана пак непроменена:
тя съхрани пак своя тон
и тих бе нейният поклон.

19.

О, не че само не изтръпна,
или пък да се изчерви...
Дори тя вежди не подръпна
и нито устна изкриви.
Макар че бе завзрян той скришно,
но от девойката предишна
не бе останала следа.
Подире той на свобода
как да говори. Тя попита,
отдавна ли е в края свой
и от къде пристига той?
И към съпруга си извита
погледна; и излезе във
и той остана като в сън.

20.

Нима е същата Татяна,
с която от ония дни —
от дните първи на романа —
той своя спомен съхрани,
и сякаш в час — нравоучение —
й чете тежки наставления?
Таз, от която пази той
писмото на живота свой,
където ясно и на воля

момичето... Не вярва сам!
Той нея пренебрегна там
и я остави сред неволя...
Нима, нима бе с него тя
тъй равнодушна в смелостта?

21.

Напуска раут^[10] душен, тесен,
напътва се замислен вън.
Мечта ту скръбна, ту прелестна
тревожи късния му сън.
Събуждат го и му подават
писмо: княз N. го умолява
таз вечер в тях. — „О, Боже мой!
Разбира се, ще ида!“ — той
отвърща с отговор учтиво.
Що става с него? Де е пак?
И де е леденият мрак
в душата пуста и ленива?
Суетност ли, или пък яд,
или любов зове назад?

22.

Брой отново часовете
и сякаш няма край денят.
Но бие десет; и в карета
лети към нея тоя път...
И влиза в стаята пустинна,
там сварва бледната княгиня
сама... и двамата седят,
и нито дума тоя път
да проговори той не може.
И през неловкостта едва
й кима в отговор с глава;
и с мисъл остра и тревожна
я гледа упорито той:

тя цялата е в тих покой.

23.

Дойде мъжът. И край е турен
на тоя тежък tête à tête,
припомни миналото бурно
и лудории, ред по ред...
И се размиват. Идват гости
и от солта на светски злости
беседата се съживи;
пред нея леките мълви
блестят без щуро хулиганство,
прекъсвани от час на час
от нейната разумна власт,
без вечни пози и педантство
и без да стряска нечий слух
с подвижността на своя дух.

24.

Тук бе събран цветът столичен,
от всички моди образци;
навсяде срещани безлични,
необходими подлеци;
и дами, поживели много,
под шапчици и рози, строги;
и няколко девойки тук
замряли на уста без звук;
тук беше шумният посланик,
на царството се цял отдал;
и напарфюмен, побелял
старик с шегите веhti, странни,
и усет тънък — рядка чест —
със хумор не тъй смешен днес.

25.

Тук бе човекът злъчно-ловък,

преследващ всичко без уклон;
и чай, и плоско дамско слово,
и непристоен мъжки тон,
мъглявия роман, и всичко,
и герба на дветè сестрички,
списание, лъжи, война,
законната дори жена.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

26.

Тук беше и Сабуров^[11] мазен,
известен с низостта, нечист
и притъпил в албуми разни
безброй моливи на St. Priest,^[12]
до входа друг диктатор бален,
измазан, моден и журнален,
стоеше като херувим,
пристегнат, ням, непоклатим;
и пътешественик случаен,
и с пудра цял покрит нахал,
сред гостите събуждащ жал
с осанката на фронт отчаян...
Сред всички срещани очи
присъдата му там личи.

27.

Онегин времето си цело
е на Татьяна днес отдал —
не влюбената и несмела,
която чезнеше в печал,
а равнодушната княгиня,

а непристъпната богиня
на царствения невски бряг.
О, люде, как ви тегли мрак
към прародителката мила:
което имате — гнети;
змията вечно ви лъсти,
тайнствения ствол обвила! —
Плодът ти запретен им дай —
без него раят не е рай!

28.

Как много се е изменила
и влязла в ясната си рол
и от живота усвоила
похватите без произвол!
Кой би открил момата нежна
във величавата, небрежна
владетелка прекрасна тук?
За нея той бе нявга друг!
За него тя, дъха стаила,
преди Морфей да прелети,
гореше в трепетни мечти
и, погледа в луната впила,
таеше свои блян несмел,
да мине с него своя дел.

29.

Теб всяка възраст е покорна,
любов, любов, но в младостта
си тръпна, дръзка, благотворна,
ти — буря пролетна в степта.
В дъжда на страстите свежееш
и обновяваш се и зрееш,
и сред могъщия живот
ти даваш цвят и сладък плод.
Но в възраст късна и безплодна,

в завиващия стръмен път,
страстта е с белега на смърт:
тъй буря есенна злокобно
превърща ниви във блата —
и брули късните листа.

30.

Съмнение няма: да, Евгений
е влюбен цял като дете;
сред скръб любовна и вълнение
гори денè, гори нощè.
С ум, чужд на строгите пенати,
той спира често под стъклата,
и тряма й, съвсем несвой,^[13]
и като сянка цял е той;
щастлив е, ако й постави
отметналата се боа,^[14]
и я докосне след това;
или пък пътя й проправи
и сред тълпата проведе,
или й кърпа подаде.

31.

Но тя го сякаш не съзира:
ах, би загинал от това!
Свободно в къщи го прибира:
сред всички гости тя едва
с поклон го само нявга среща,
появга се и туй не сеца;
и ни към него, ни към друг
кокетство се съзираш тук.
Онегин почва да отпада,
но тя не вижда, не скърби;
а той изсъхва, може би,
от охтика че сякаш страда
Към лекари го пращат в хор,

а лекарите — на курорт.

32.

Не иска той, готов от рано
за път към своите деди...
Това е нежен пол! Татяна
съвсем спокойно го следи.
Но той е упорит, не бяга,
надява се и все заляга;
по-смел от здравия — болник,
не се отчайва нито миг,
и пише страстно той послание.
И схваща, па макар едва,
че няма смисъл от това;
но от жестокото страдание,
над себе губи вече власт.
Писмото цяло е пред вас.

ПИСМОТО НА ОНЕГИН КЪМ ТАТЯНА

Аз знам, че ще ви оскърби
печалното ми обяснение;
и погледът ви ням с презрение
ще се отвърне, може би!
С какви желания и цѐли
душата си откривам сам?
И за какво ли зло веселие
с писмото повод ще ви дам!

Когато първи път ви срещнах,
на любовта си безутешна
не смеех да повярвам аз.
На зов се пламенен не дадох
и свободата не предадох
на вашата любов във власт.
И друго още ни разлъчи...
нещастник, Ленски, падна там...

и с всичко скъсал и измъчен,
в сърцето си останах сам.
Несвързан, чужд, незабелязан,
аз мислех: волност и покой
са щастие. Боже мой,
как днес съм за това наказан!

Аз искам поминутно днес
на вас да бъда по следите,
усмивки, поглед ваш и жест
да виждам в своята възхита
и да ви чувам и, разбрал
за всичкото ви съвършенство,
да гасна в мъки и печал
и виждам аз в това блаженство!

Ала, лишен от туй, след вас
наслуки бродя аз залюбен.
Уж аз скъпя и ден и час,
а пък в напразна скуки губя
в живота дадените дни —
и без това в горчивини.
Аз знам, животът ми е с мяра,
но, за да бъде продължен,
то трябва да живея с вяра,
че ще ви виждам всеки ден.

Не знам, в молбата ми смирена
ще видите ли моя зов,
или решите с гняв суров,
че пак са хитрости презрени.
И само колко е ужасно
в любовна жажда да гориш,
и с разум хладен всекичасно
тревогите си да тешиш;
на колене пред вас преклонен
горчиви сълзи бих пролял

на скърби в горестния спомен,
с които съм се изтерзал...
Но длъжен съм да бъда сдържан,
и с хладен поглед, с хладна реч,
да ви следя аз издалеч
и всички около да лъжа!

Но нека: тежката борба
да вода вече нямам сили;
решено е: във ваша милост
предавам своята съдба.

38.

Ответ не идва. Пак послание...
и второ, трето, и безброй...
Но няма пак. В едно събрание
едва прекрачи тихо той
и я съзря. Каква сурова!
И нито поглед, нито слово!
Стои в студената си власт,
като в богоявленски мраз!
Как стиска зло негодувание
изгънатата ѝ уста!
И не видя той ни черта
на смут, или на състрадание,
и нито от сълзи печат,
а само гняв и гневен хлад.

34.

Но, може би, от страх е таен,
мъжът ѝ да не долови
за слабостите ѝ случайни...
Премисля всичко той, уви,
надежда няма. И замина...
И лудостта си той проклина...
И сред горчивия покой

се от света отрече той.
Уедини се в кабинета
и си припомни, нявга как
скръбта му го гнетеше пак,
подир наслади — бурни, светски —
го пипна здраво за яка
и в ъгъла го прати тя.

35.

И пак зачете безразборно:
чете Гибона и Русо,
Манцони, Хердера, Шамфора,
мадам дьо Сталь, Биша, Тисо,
прочете той скептика Беля,
прочете пак и Фонтенеля,
без да отхвърли нещо тук,
прочете наши: някой друг;
и алманаси, и журнари,
с поуки пълни всеки път,
където днес ме тъй корят
и дето толкоз мадригали
шумят по мене без вреда —
E sempre bene,^[15] господа.

36.

И що? Очите му четяха,
ала далеч бе мисълта;
а жажда и мечти горяха
и му вълнуваха кръвта.
И през печатаното слово
четеше с погледа духовен
различни думи там. И цял
на тях се беше той отдал.
То бяха тайните предания
на изживяна старина —
несвързания блян в съня,

мълви, заплахи, предсказания,
или легенда сред тъма,
или момичешки писма.

37.

И постепенно той приспива
и мисли, чувства, и печал,
въображение развива
и мята пъстрия си шал.
Ту вижда сняг — и пуква пролет
и, сякаш поразен при полет
лежи там юноша покрит,
и чува глас: Какво? Убит!...
Ту вижда враговете стари,
клеветници през дълги дни,
и вероломните жени,
и ненавиждани другари;
ту селски дом, а вечерта —
пред него тя... и всичко тя!...

38.

И винаги, от плам обхванат,
едва не губи си ума.
Едва поет и той не стана...
Но задължил би ме с това!
Но да, с какъв ли магнетизъм
безупречния механизъм
в стиха на нашия език
би стигнал моят ученик?
И колко близък на поета
е той, когато в своя кът,
седи и въглени горят,
и тананика: *Benedetta*,^[16]
отронващ в тлеещата жар
ту туфла, ту пък вестник стар.

39.

Но дните бягат; и захвана
отново пролетният шум;
поет отново той не стана
и не изгуби своя ум.
А пролетта го съживява
и той покоя си оставя,
де проживя като мармот,
напуснал шумния живот,
за да излезе в утрин ранна.
Лети край шумни брегове;
по счупените ледове
лъчите бляскат, разиграни:
топи се сринатият сняг.
А той къде се носи в бяг?

40.

Е, предугаждате от рано,
какво е той намислил пак:
лети отново при Татяна
непоправимият чудак...
Пристига и го смут обзема:
не среща никого на трема.
В салона влада пустота.
Отваря тежката врата...
И изведнъж се спря замаян!
Там, в утринния тоалет,
тя, сакаш призрак тих и блед,
сама сред глухата си стая:
с писмо и сълзи без слова,
подпираше с ръка глава.

41.

О, кой тук немите страдания
в едничък миг не би видял!
И Таня, прежната ми Таня
в княгинята не би узнал!

И в скръб и тежки съжаления
пред нея падна ням Евгений;
и без ръка да му простре,
тя с трепет в него се завзре,
в очите си без пламък гневен. —
Разбра тя молещия взор,
вида му с немия укор.
Наивната и проста дева,
из миналото селско чак,
отново тук възкръсва пак.

42.

Тя го не вдига, не потръпва
и гледа с немите очи,
от устните му не издръпва
ръката своя и мълчи...
Какъв я блян сега обзема?
Минава вече дълго време
и проговори тя с тъга:
„Станете; стига. Аз сега
ще ви говоря откровено.
Припомняте ли оня час,
в алеята, когато нас
съдбата срещна и смирено
изслушах вашия урок?
Сега настъпи моят срок.“

43.

„Онегин, бях тогаз по-млада
и по-добра аз сякаш бях...
И ви залюбих, но в награда
какво в сърцето ви съзрях?
Какъв ответ? Една суровост.
Ала за вас не беше новост
невинният ми порив пръв!
И днес застива мойта кръв,

щом спомня погледа ви хладен
и тая проповед... Но вас
не обвинявам: в оня час
с мен бяхте честно безпощаден,
и аз се от това теша:
благодаря ви от душа.“

44.

„Не е ли истина — тогава,
далеч от всяка суета,
не ме харесахте... Остава
да ме забравите сега!
Защо залавяте се с мене,
не затова ли, без съмнение,
че днес съм вече в други свят,
жена на знатен и богат
съпруг, осакатен сред битви,
ласкан и от самия двор?
Че тайно-скрития позор
особен интерес извиква
и обществото наше днес
ще ви обсипе с шумна чест?“

45.

„Аз плача... Ако вашта Таня
не сте забравили до днес,
то грубостта ви хладна, странна,
от оня разговор злочест —
ако да бях до толкоз властна —
бих заменила с тая страстност,
с писмата ви, с изповедта...
Пред трепетната ми мечта
вий бихте жалили тогава
младежката ми ясна чест...
Защо в нозете ми сте днес?
Какво ви води тук нахалост —

при ум и при сърце, а слаб, —
да бъдете на чувства раб?“

46.

„А мене... тоя шум и трясък,
живот омразен и презрен,
успехите и моя блясък
не ме пленяват нито ден.
Отдала бих веднага с радост,
и вехтата им маскарадност
и тоя фалш, и глум, и дим
за рафт със книги, парк любим,
за жилището ни далечно,
там де, Онегин, нявга аз
залюбена посрещнах вас;
за гробището тихо, вечно,
и кръста, клони где шумят
на няня бедната в съня...“

47.

„А щастието — допустимо
и тъй възможно бе. А аз
в скръбта постъпих непростимо —
тогава, в оня важен час;
и мама с клетви и стенания
зовеше бедната си Таня,
но моят жребий бе решен...
Ожених се. И днес за мен
е непростима любовта ви,
аз знам, че има пак у вас
и откровена чест, и власт.
Да, аз ви любя (без лукавост),
но с друг се клех в тържествен час
и върна вечно ще съм аз“.

48.

Отиде си. И той остана,
като че ли от гръм сразен.
В какви усещания странни
бе цял сега той потопен?
Но вѣн се тихо звѣн раздава,
мѣжѣт на Таня се явява
и в тежката минута той
заварва нашия херой —
и трябва аз да го оставя.
Доволно скитах и аз сам
по пътя му насам-натам,
след него. Бряг се появява!
Ура! ръце да подадем:
отдавна време е да спрем.

49.

Ти, който и да си, читател,
мой враг, или пък близък, ти,
аз искам днес като с приятел
да се сбогуваме: прости!
Ако сред моя стих небрежен
си дирил в спомени метежни
покой и отдих след това,
картини, или зли слова,
или пък синтактични грешки, —
дай Боже, в тая книжка ти
за развлечение, за мечти
за критикарските насмешки,
трошичка да съзреш макар.
Прости, приятел и другар!

50.

Прости и ти, съпътник странен,
и ти, мой верен идеал,
и ти, и жив и постоянен,
мой малък труд, през теб узнал

завидно всичко за поета:
забрава, злобата подета
и сладката на близки реч.
Остана времето далеч,
когато младата Татяна
с Онегин се яви пред мен,
и през съня ми замъглен
далечината на романа,
като в магически кристал
неясно аз бях начертал.

51.

Но тез, що в срещите далечни
видяха първата глава.
Мнозина спят съня си вечни, —
би казал Сади^[17] за това.
Онегин е без тях създаден.
А ти, която ми предаде
за Таня идеала мил...
животът ти е изменил!
Блазе на оня, който рано
пира остави, в пътя свил,
и чашата си недопил,
не ти е допрочел романа,
а се разделя тихо той,
тъй както аз с хероя мой.

[1] Прощавай, и ако е завинаги: завинаги прощай. Байрон (англ.) ↑

[2] Пушкин намеква за своето интелектуално „твърдоглавие“: в лица строгите порядки са го задължавали да се концентрира само върху сериозни автори като Цицерон, но младежката фриволност на бъдещия поет го е тласкала към лекомисления Апулей. ↑

[3] Ленора — има се предвид баладата „ЛЕНОРА“ на Готфрид Август Бюргер. ↑

[4] Таврида — едно от историческите названия на древния и средновековен Крим (също: Таврика). ↑

[5] nereиди — дъщерите на Нерей и океанидата Дорида: в древногръцката митология това са петдесет (а според Омир — 34) морски нимфи, чиито имена показват изменчивостта, дълбочината, стремителността и похотливостта на морето. ↑

[6] и като Чацки... — „от кораба — на бал“ — крилата фраза, която има подобен смисъл като българската поговорка: „от главата — за краката“; взаимствувана от Грибоедовата комедия „От ума си тегли“.

↑

[7] *du somme il faut* — „според както трябва да бъде“, т.е. „според нормите на благородството“. ↑

[8] адмирал Шишков — руски писател и държавен деятел, оглавявал кръг от руски интелектуалци, които се борели за запазване чистотата на руската реч от външни (главно френски) заемки. ↑

[9] Нина Вронская — ослепителна красавица от някогашния Петербург, наричана „Клеопатра на Нева“. ↑

[10] *gout* — вечерен светски прием без танци (за разлика от бала, на който се танцува). ↑

[11] Андрей Сабуров — дворянин и чиновник от онова време, известен като умствено ограничен директор на императорските театри, гневно иронизиран от Пушкин; от съображения за политическа коректност името му е било замествано с три звездички в изданията на „Евгений Онегин“, излезли приживе на автора; след гибелта на Пушкин празнотата е била запълнена с изкуственото име Проласов (от пролаз — кариерист). ↑

[12] Граф Емануил Сен-При — талантлив карикатурист от онова време с полуфренски-полуруски произход; самоубива се при тайнствени обстоятелства в Италия по време на Пасха (вероятно ритуално самоубийство). ↑

[13] *несвой* — неадекватен, не на себе си, разтърсен от чувство. ↑

[14] *боа̀* — елемент от дамския тоалет: дълъг тесен шарф от скъпа животинска кожа или от пера (най-често щраусови). ↑

[15] *e sempre bene* — и винаги добре (итал.) ↑

[16] *Benedetta* — модният по онова време италиански романс „*Benedetta sià la madre*“. ↑

[17] Са̀ди — знаменитият персийски поет Саад̀и. ↑

НИКОЛАЙ ХРЕЛКОВ

ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ КЪМ

„ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН“ ОТ А. С. ПУШКИН

Този „роман в стихове“, както сам Пушкин е определил своята творба, е главното произведение на живота му. Той е работил върху него повече от седем години. Първата глава била започната в Кишинев на 28 май 1823 година. В тази глава са влезли в преработен вид порано написани стихове, от август 1822 година. Втората глава е завършена в Одеса на 8 декември 1823 г. В долуприведения списък Пушкин кой знае защо я датирал в 1824 г. Третата глава е започната в Одеса на 8 февруари 1824 г. и завършена в Михайловско на 2 октомври 1824 г. Четвъртата глава е започната в края на същата година; към първи януари 1825 г. Пушкин записал около 23 строфи, след което настъпва прекъсване, и главата е била завършена едва след година, на 3 януари 1826 г. Петата глава е започната на 4 януари 1826 г.; завършена е същата година. Шестата глава е завършена на 19 август 1826 г., но след това е била подложена на окончателна обработка. Седмата глава е започната в Москва на 18 март 1827 г., продължена в Михайловско и в Петербург и завършена в Малинники на 4 ноември 1823 г. Първоначалната осма глава — „Пътуването на Онегин“ — е започната в Москва през септември 1829 г. Пушкин продължил да я пише в Павловско (около Малинники) и я завършил в Болдино на 18 септември 1830 г. Първоначалната девета глава — окончателна осма — е написана в Болдино през септември 1830 г. По-късно в нея били вмъкнати строфи от унищожената осма глава. Десетата глава е написана в Болдино и изгорена на 19 октомври 1830 г. След свършването на романа Пушкин написал в Царско село на 3 октомври 1831 г. писмото на Онегин до Татяна, вмъкнато в осма глава.

Завършил романа си в Болдино, Пушкин съставил следното разпределение на главите на романа, като дал на всяка глава название и отбелязал датите на написването им:

Първа част. Предговор.

I Песен: Мъка. Кишинев, Одеса.

II Песен: Поет. Одеса 1824.

III Песен: Госпожица. Одеса, Михайловско 1824.

Втора част.

IV Песен: Село. Михайловско 1825.

V Песен: Имен ден. Мих. 1825, 1826.

VI Песен: Дуел. Мих. 1826.

Трета част.

VII Песен: Москва. Мих., Петербург, Малинники 1827, 1828.

VIII Песен: Пътуване. Москва, Павловско 1829. Болдино.

IX Песен: Великосветски кръг. Болдино.

БЕЛЕЖКИ

Планът и характерът на замисъла за толкова дълго време семенявали. Почти всяка нова глава се явявала в резултат на нови наблюдения и впечатления. Още с първите глави се определил описателният характер на романа и, като се почне от четвърта глава, развитието на сюжета се определя от личната биография на Пушкина. Пребиваването в Михайловско дава материал за началните глави до шеста включително, московските впечатления от 1826 и 1827 г. определят характера на седмата глава, пътуването в Кавказ през 1829 г. извиква описателната глава за пътуването на Онегин и най-сетне петербургските салони, които посещавал Пушкин в 1828 — 1830 г., дават материал за картините на великосветското общество в заключителната глава.

Според развитието на романа семенявал също и типът на литературната обработка на отделните части. Действието в първите глави се развива по-бавно. Написал шест глави, Пушкин предполагал също тъй бавно да води развитието на действието и по-нататък, в края на шестата глава той е сложил: „Край на първата част“. С други думи Пушкин предполагал да напише още една част в шест глави. В окончателен вид към тия шест глави били прибавени още две.

Пушкин започнал да печати своя роман дълго преди неговото завършване. Всяка глава на романа предизвиквала оживени отзиви на критиката, които остават не без влияние върху Пушкина в по-нататъшната му работа върху романа. Възможно е съкращаването размера романа да е резултат от отзивите на критиката, предимно неблагоприятни, за романа, като се почне от 1830 г. Романът започнал да се печати на глави, първата на 15 февруари 1825 г., последната през януари 1832 г. През март 1833 г. излязло първото пълно издание на романа в един том. През януари 1837 г. излязло второ издание.

Издание:

А. С. Пушкин. Евгений Онегин
Славянска библиотека

Преведе: НИКОЛАЙ ХРЕЛКОВ
Художник: В. СВИТАЛСКИ
Коректор: СТОЙКО БОЖКОВ

Отпечата през 1946 г. печатница „ЛИНОТИП“
ул. Искър 22 — София, тел. 2-14-00
Разрешение № 1281 от 22. V. 1946 г.
Издание: Т. Ф. ЧИПЕВ

Издателство „Т. Ф. ЧИПЕВ“
/основано 1891 г./
София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.